

Nuorodos švietimo aplinkai bei patogumams plėtoti

*Žmogus gali išvengti dangaus siunčiamų nelaimių,
bet jis negali apsisaugoti nuo tų nelaimių,
kurias jis pats susikuria.*

Arabų priežodis

Išvadas

Švietimo aplinka bei patogumai (toliau tekste – ŠAP) yra specifinis ūkio subjektas. Deja, tai nėra apibrėžta „Švietimo įstatyme,“ ŠAP plėtra neaparta strateginiuose šalies ūkio plėtros dokumentuose. ES nuostatos „Mokymasis visą gyvenimą“ sėkmingam įgyvendinimui būtina turėti reikiamas ugdymo ir ugdymosi sąlygas, identiškas ES. Tolesnė švietimo raida, įgyvendinant šią ES nuostatą, reikalauja esminių papildymų švietimo teisės aktuose. Būtina ŠAP pripažinti švietimo sistemos ekonomine posisteme ir imtis veiksmingų priemonių ŠAP teikimo sistemai suformuoti bei švietimo kokybei pagerinti.

Scenarijus ŠAP teikimui įteisinti

Švietimo raidos scenarijų konkursui teikiu „Nuorodas švietimo aplinkai bei patogumams plėtoti“ (toliau tekste – *Nuorodos*). Scenarijaus *tikslas* – politinėms partijoms pripažinti, jog ŠAP yra švietimo sistemos ekonominė posistemė, kuri dirba daroje su ugdymo procesu. Priėmus šią nutartį ir pasinaudojant *Nuorodose* pateiktomis priemonėmis iki 2020 m. suformuoti ŠAP teikimo sistemą, kuri, būdama efektyvi, skaidri ir dirbanti sąveikoje su visomis švietimo institucijomis, leistų švietimo sistemai išgyventi sunkmetį ir tapti identiška ES.

Nuorodose numatyti darbai visuose su švietimu susietuose lygiuose. Pradžioje politinės partijos kviečiamos pradėti domėtis ŠAP dalykais bei inicijuoti šias veiklas:

a) papildoma veikla: LR Seime – švietimo, mokslo ir kultūros komitetas rūpinasi ŠAP teisėkūra; LR Vyriausybėje - ŠAP plėtros grupė formuoja šalies švietimo įstaigų ŠAP programą; LR Prezidentūroje – švietimo, mokslo, kultūros ir nevyriausybinių organizacijų grupė rūpinasi šalies švietimo įstaigų ŠAP būkle ir plėtra;

b) papildomos funkcijos: ŠMM – rūpinasi ŠAP plėtros dalykais dermėje su ugdymo procesu; Lietuvos savivaldybių asociacija – sprendžia ŠAP naudojimo, statybos, renovavimo problemas ir koordinuoja sprendimų vykdymą savivaldybėse;

c) steigiamos institucijos: švietimo įstaigų tyrimo sektorius prie KTU architektūros ir statybos instituto; nacionalinis ŠAP informacijos komitetas; IĮ ŠAP teikimo tarnyba – tai vienintelis ŠAP savininkas ir šeimininkas, kurio funkcijos užtikrinti visavertės darbo/poilsio sąlygas ŠAP naudotojams ES identitete.

Kiti būtini darbai – LR Seime patvirtinama nuostata „ŠAP yra švietimo sistemos ekonominė posistemė, kurios pagalba sudaromos žmonėms optimalios ugdymo/mokymosi bei poilsio sąlygos“, aptariama švietimo įstaigų ŠAP būklė ir priimami sprendimai ŠAP plėtrai vykdyti ir kt..

LR Vyriausybė neatidėliotinai pradeda rūpintis ŠAP plėtra: ŠAP teikimo funkcijas deleguoja atskiroms ministerijoms, aptaria „Valstybinė ŠAP plėtros strategija 2013-2023 m.“, pastatų naudojimo, renovacijos bei naujos statybos biudžeto lėšos centralizuojamos vienos institucijos struktūroje, įvertinama gera praktika, kaip vienas išteklių taupymo būdų, lėšų stoka kompensuojama patirties pasidalinimu bei projektų koordinavimu ir kt.

ŠMM sudėtyje atliekami struktūriniai pertvarkymai ŠAP dalykams spręsti, numatomos priemonės švietimo sistemai išgyventi ir tapti šiuolaikine mokykla, sukuriama

ŠAP teikimo sistema (ŠAP teikimo bendrasis modelis), inicijuojami ŠAP plėtros moksliniai tyrimai, koordinuojamas atskirų ŠAP plėtros projektų vykdymas, dalinamasi gera patirtimi ir kt.

Savivaldybių administracijos sukuria ŠAP kryptingo ir atsakingo valdymo sistemą (ŠAP teikimo vietinį modelį), imasi neatidėliotinių priemonių švietimo įstaigų ūkio tarnybų vadovų profesinei kompetencijai gerinti.

Švietimo įstaigų veikloje ūkio tarnybos vadovaujasi ŠAP teikimo vietiniu modeliu, griežtai laikosi LR Statybos įstatymo bei SRT, ES rekomendacijų, pasitelkiama moksleivių pilietinė veikla ŠAP būklei fiksuoti, energijos taupymo žinios įgyjamos po pamokų veikloje, bendruomenės skatinamos elgtis savarankiškai ir kryptingai naudojant ŠAP ir kt.

Atsakingi asmenys domisi žmonių pilietinėmis iniciatyvomis.

Nuorodos paskelbiamos ŠMM leidinyje „Švietimo naujienos“, aptariama su visuomene Facebook portale, gaunami specialistų vertinimai.

Nuorodų galimi panaudojimo variantai: optimistinis - „prezidento“, pesimistinis - „formalusis“ ir optimalus - „šeimininko“ (žr. 2 priedas).

Nuorodose pateikti esminiai ŠAP teikimo dalykai: įvadas; ŠAP būklės apžvalga (žr. I skirsnis); spręstinos problemos (žr. II skirsnis); ŠAP esminių sąvokų apibrėžimai (žr. III skirsnis); ŠAP plėtros pagrindiniai tikslai ir uždaviniai (žr. IV skirsnis); ŠAP plėtros nuorodos (žr. V skirsnis); užsienio valstybių teisėkūros apžvalga (žr. VI skirsnis); ŠAP teisės dokumentų tvirtinimas (žr. VII skirsnis); priemonės ŠAP teikimui vykdyti (žr. VIII skirsnis); laukiami rezultatai ir pasekmės (žr. IX skirsnis); ŠAP teikimo valdymas (žr. X skirsnis); Nuorodų įgyvendinimo priemonės (žr. XI skirsnis); ŠAP plėtros finansavimas (žr. XII skirsnis); švietimo aplinkos fizinių objektų naudojimas (žr. XIII skirsnis); numatomi papildyti ar pakeisti teisės aktai (žr. XIV skirsnis. Vietoje pabaigos: pilotas – švietimo gelbėtojas. Priedai: ŠAP problemos žiniasklaidoje (1), Nuorodų panaudojimo variantai (2); specialistų sąrašas Nuorodų poreikiui įvertinti (3); švietimo įstatymo papildymai (4); ŠAP plėtra išgyvenimo metu (5); ŠAP plėtra ES identitete (6); visuomenės pagalba (7); ūkio tarnybų vadovų profesinės kompetencijos kėlimas (8); moksleivių pilietinė veikla (9); kaimo ir miesto ŠAP atskirties mažinimas (10); ekonomiško energijos vartojimo švietimo programa (11); ŠAP švietimo literatūros sklaida (12); ŠAP teikimo susivienijimas (13); švietimo patogumų plėtros priemonės JAV (14); moksleivių atsiliepimai apie ateities mokyklą (15).

Autoriaus dalyvavimo konkurse siekis - supažindinti visuomenę su Nuorodomis ŠAP teikimo sistemai suformuoti, sužinoti specialistų nuomonę (žr. 3 priedas) dėl teikiamų priemonių poreikio joms vykdyti, kad Mokykla išgyventų sunkmetį ir taptų šiuolaikine, kurioje būtų šilta, jauku, sveika ir saugu bei ekonomiškai šeiminingaujama, t.y. taptų šiuolaikine identiška ES.

Konkurso reikalavimų tenkinimas

Tai yra įvertinta šia forma:

a) kontekstualumas: įvertintas dabartinis švietimo sistemos kontekstas, jo sąsajos su šalies ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu (žr. I, V skirsniai);
• bendrieji visuomenės siekiai ir lūkesčiai švietimui (žr. 7 priedas);
• pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos Lietuvos švietimo būklei (ŠAP problemos, žr. II skirsnis);

b) praktinis įgyvendinimas Lietuvos švietimo raidos vizijos įgyvendinimas (vizija „2020 m. ŠAP yra švietimo sistemos ekonominė posistemė, kuri sėkmingai sąveikauja su ugdymo procesu, visose šalies Mokyklose, užtikrina identišką ES ŠAP, kuriais rūpinasi viena ŠAP teikimo institucija“, žr. IV skirsnis; 13 priedas):

- . bendros jos įgyvendinimo kryptys (žr. V skirsnis);
- . alternatyvos ir tikslai dešimtmečio perspektyvoje (žr. 2 priedas), atsižvelgiant į XXI a. globalaus pasaulio ir žinių ekonomikos iššūkius (žr. 5, 10, 13 priedai);
- . numatytas pritaikomumas, įgyvendinimo būdai (žr. VIII skirsnis);
- . įgyvendinimo vertė: socialinė, kultūrinė (žr. IX skirsnis);
- . tęstinumo ir tvarumo prielaidos (žr. 2, 4-12 priedai);
- c) kompleksiskumas ir integralumas:
  - . švietimo sistemos apėmimas (žr. 4 priedas);
  - . kryptingos ir veiksmingos sąveikos užtikrinimas: formalusis – neformalusis švietimas - moksleivių pilietinė veikla (žr. 9 priedas), ūkio tarnybų vadovų savišvieta (žr. 8 priedas), švietimo pagalba – energijos taupymo programa (žr. 12 priedas);
  - . požiūris į švietimą įvairiais lygmenimis: nacionaliniu, savivaldybės, vietos (žr. XI skirsnis, 4,5,6 priedai);
  - . numatomi pokyčiai (gairės): švietimo kokybės (žr. 11, 12 priedai), ugdymo (žr. 9 priedas), prieinamumo (žr. 10 priedas), socialinio teisingumo (žr. 10 priedas);
  - . išryškinti klausimai: švietimo finansavimas (žr. XII skirsnis), išteklių naudojimas (žr. 11 priedas), valdymas (žr. X skirsnis).

I skirsnis. Švietimo situacija

Lietuvoje švietimas atsidūrė sisteminėje krizėje, kurią bandoma „lopyti“ atskiromis reformomis. Kuriant Lietuvos tautinės mokyklos nuostatas, dėmesys buvo sutelktas tik ugdymo procesui plėtoti. Gaila, tačiau visai nuošalyje palikta ugdymo/mokymosi fizinė aplinka ir patogumai (toliau tekste – ŠAP), kurių esminė paskirtis yra sudaryti palankias sąlygas švietimo tikslams įgyvendinti. Perdavus savivaldybėms švietimo įstaigų steigėjo teises, liko neaptarta kas ir koku būdu rūpinsis ŠAP objektais ir jų plėtra.

ŠAP formavimas, naudojimas bei plėtra reikalauja didelių lėšų. Todėl šių procesų valdymas turi būti kryptingas ir efektyvus, ypač ekonominio-finansinio nuosmukio metu. Deja, tai vyksta chaotiškai, nekoordinuotai, nesidalinant gera patirtimi. Priežastis – ŠAP nėra apibrėžta teisės aktu arba formaliai naudojami kiti įstatymai, kurie neatspindi tikrosios ŠAP esmės (pvz., statybos, savivaldybių ir kt.).

Specialistų nuomonės. Švietimo „bėdas“ ne kartą aptarė atsakingi asmenys. Prof. *R.Pavilionis* (buv. LR Seimo narys) pastebėjo, jog „...reforma iš tikrųjų yra būtina...Prioritetas švietimui yra padarytas daugelyje dokumentų, abiejų partijų koalicijos programose, pačioje Vyriausybės programoje, kurią mes patvirtinome Seime. Čia labai aiškiai pasakyta – *švietimas ir mokslas yra mūsų valstybės prioritetas*. Tačiau bėda yra ta, kad ši graži nuostata paprastai nėra taip lengvai įgyvendinama dėl daugybės priežasčių. Viena iš jų – finansavimo stoka. Ją jaučiame, kai svarstome biudžetą. Pati reforma gali būti iškreipta vien dėl to, kad nebus skiriama pakankamai lėšų. Kita – *politikai dažnai traukiasi nuo pirminių pozicijų, kai reikia apsispręsti, neįsigilinę į tuos dalykus, kurie buvo sutarti programoje*“ [4].

ŠAP dalykais iš esmės domėjosi doc. *A.Monkevičius* (buv. ŠMM ministras, LR Seimo narys). Jau prieš 10 metų jis atkreipė dėmesį, jog *kiekviena savivaldybė turi išmokti šeiminkauti* [2]. 2008 m. pažymėjo „...šiandien esame padarę daug, kad mokinių ugdymosi aplinka būtų šiuolaikiškesnė, jaunesnė, labiau atliepianti mokytojų ir mokinių poreikius. Tačiau ateities iššūkių dar daug: *turime visi kartu susitelkti ir nuveikti dar daugiau, kad mūsų mokyklose ir mokiniams, ir mokytojams mokytis kartu būtų gera*...[3]. 2008.06.30 susitikime su Vilniaus miesto mokyklų vadovų asociacijos tarybos nariais *A.Monkevičius* pasakė, kad „*brangstant šilumai bei pastatų eksploataavimo paslaugoms,*

labai svarbus tame tampa energijos efektyvumo klausimas. Todėl mokykloms atnaujinti turime skirti reikiamą dėmesį...Sostinės taryba turėtų parodyti politinę valią, kad mokymosi sąlygos visiems vaikams būtų vienodai geros, kad nenukentėtų mokymosi kokybė“.

2002 m. inžinierius *T.Salys* (buv. Vilniaus savivaldybės švietimo skyriaus vedėjo pavaduotojas ekonomikai) nurodė, kad, mokykloms tampant savarankiškoms, direktoriaus pavaduotojas ūkiui privalo išmanyti ir ekonominius dalykus. Deja, Lietuvoje tokių specialistų niekas nerengia [6]. Vilniaus ir Klaipėdos mokyklų ūkio vadovų žemą profesinį išsilavinimą patvirtina atlikta apklausa [13]. Vėliau *T.Salys* (ŠMM ŠAC vadovas) supažindino su vykdoma pagrindinių mokyklų renovacija Diskusinė mintis – „sutaupoma 30-40%, o sąlygos menkai tepasikeičia, turime didelių problemų, kaip išmatuoti renovacijos rezultata, jį sunku paskaičiuoti“[5].

Pastarieji žiniasklaidos faktai atkreipia dėmesį į netvarką finansuojant bei valdant mokyklų pastatų renovacijas [7,8]. Tai gerai iliustruoja ir atskirų LR Seimo narių prašymai lėšų švietimo įstaigoms remontuoti bei renovuoti, svarstant LR 2011 metų biudžeto papildomas išlaidas [9]. Tačiau vadovai keičiasi, o problemos lieka nesprenžiamos.

Švietimas kryžkelėje. Lietuvos nacionalinės švietimo pertvarkos dvidešimtmečio konferencijoje išklaudyta įvairių specialistų nuomonių ugdymo kaitos dalykais [1]. VU profesorė, hab.dr. *V.Daujotytė* pastebėjo, kad dvidešimt metų Lietuvos švietimo pertvarkai sukaktis įpareigotų kalbėti apie laimėjimus, bet laikas tam nėra palankus... Turime sutikti, kad švietimo kaitai trūksta būtino pastovumo. Pagal partines švytuokles keičiasi švietimo kėdės, keičiasi mostai, gestai, taktikos. Ydinga, kad kiekvienas, gavęs postą, stengiasi įtvirtinti save, savęs įtvirtinimui ko nors pertvarkymas yra tinkamiausias – suaktyvina bent artimiausią aplinką. Psichologiškai ministro, viceministro ar kito kurio pareigūno įsitvirtinimas yra būtinas...Mano supratimu, *klystama dėl kelio – einama tiesiu ko nors keitimo ar net griovimo keliu, nepasitikima aplinkeliais...*“[1].

VPU profesorius, hab.dr. *R.Želvys* nurodė, kad Lietuvos švietimas anaipol nėra atsidūręs krizinėje būsenoje. Tiesiog pasikeitė švietimo aplinka; pakito kontekstas, kuriame vertiname švietimo kaitą. Prieš dvidešimtį metų tik pasvajoti galėjome apie daugelį dalykų, kuriuos turime šiandien. Tačiau mūsų ambicijų kartelė pakilo, ir tai, kas džiugino vakar, nebetenkina šiandien. Taigi, mūsų suvokimas yra labai subjektyvus, ir, vertindami pokyčius švietime, šio subjektyvumo negalime ignoruoti“.

Prof., dr. *Seamus Hegerty* (D.Britanija) pastebėjo, kad „*keičiasi mokyklos samprata* – tai ne vieta kur mokytojas moko, o vieta kurioje yra mokomasi. Tai yra kitoks požiūris į mokyklą.“

JAV specialistas *Aims McGuinness* nurodė, jog „labai svarbu, kad Lietuvoje būtų keičiamas ne tik turinys, bet *ir visa aplinka, kurioje vyksta mokymosi procesas*“ [3]. JAV praktika švietimo patogumų sferoje tai patvirtina (žr. 14 priedas).

„Šalies mokykla atsidūrusi kryžkelėje“ – taip reziumuoja VPU specialistai 2008 m. [20]. Doc. K.Stoškus nurodo – „mokyklos būklė – visos visuomenės demoralizacijos koncentratas. Profesorė M.Barkauskaitė – „tai, kas skauda valstybėje, dešimtis kartų skaudžiau mokykloje. Profesorius R.Grigas - mūsų valstybė išgyvena politinį ir moralinį nuovargį.“

Apgaulingas optimizmas ir pavėluotas stropumas. Žiniasklaida plačiai informuoja apie bendro lavinimo mokyklų ugdymo/mokymosi fizinės aplinkos bei darbo sąlygų trūkumus. Problemų esmė dažnai tiksliai atsispindi vien tik straipsnių pavadinimuose (žr. 1 priedas). Tačiau visuomenės nepasitenkinimas nesutampa su atsakingų asmenų nuomonėmis. „Viskas – gerai, problemų – nėra“ (buv. ŠMM ministrai *R.Motuzas, R.Žakaitienė*). Su džiugesiu pasakojo apie reformas (ypač kaip apsaugoti

egzaminų temas nuo „nutekėjimo“), gautus „geltonuosius autobusus“ (moksleiviams-liliputams vežioti), kompiuterius (be programų), gautų suolų pirmokams kiekus, turima Euro mokykla (viena ir ta...nevalstybinė) ir pan.

Mokyklų renovacija – tai vienintelė tema, kuri susilaukia didesnio valdžios žmonių dėmesio. Kartu tai „figos lapelis“, kuris pridengia *Mokyklų* ŠAP plėtros reikalus. Sukrunta merai/vicemerai, kai LR Prezidentas ar koks Valstybės vadovas sumano atlikti „garbės vizitą“ – prieš naujus mokslo metus aplankyti kokią tai renovuotą ar ilgus metus statybos problemų „kankintą“ švietimo įstaigą. (Vilniaus Grigiškių „Šviesos“ vidurinė mokykla -12 metų statyta, Balsių – 6 metai). Tiesa, kartais „figos lapelis“ nukrenta ir tenka pripažinti, jog „ši situacija – skandalinga“ (2007 m. prieš mokslo metus, Vilniaus Santaros vidurinėje mokykloje buv. Vilniaus vicemerai A.Paleckis) arba „Padėtis mokykloje – daugiau nei prasta“ (2009 m. rugpjūčio 31 d. šv. Kristoforo vid. mokykloje buv. vicemerai G.Babravičius). Gaila, LR Prezidento vizitų sąrašuose nebuvo Jeruzalės vidurinės mokyklos filialo. Tai viena seniausių Vilniaus švietimo įstaigų (statyta 1937 metais), kuri gal vienintelė ES sugeba dirbti be ... vandens ir tualetu.

Savęs mylėjimas – tai apgaulingas optimizmas.

Iššūkiai švietimui. Šalies narystė ES įpareigoja užtikrinti kiekvieno žmogaus pasirengimą gyventi ir dirbti vieningoje ES, sudarant jiems prielaidas mokytis visą gyvenimą (life long). Tuo tikslu dera pradėti tvarkytis taip, kad bet kurio tipo švietimo įstaiga būtų *šilta, sveika, saugi jos naudotojams, graži ir jauki, savo lėšų šeimininkė, ekonomiškai naudojanti ribotus išteklius, identiška ES*. Deja, viso to dar neturime. Tačiau šiandien apie tai pradėdame kalbėti – kokia turi būti šiuolaikinė švietimo instancija.

Šiandien problemų dar daugiau, kai šalis atsidūrė ekonominėje-finansinėje sunkmečio būklėje. Ūkio nuosmukis bei visuomenės nepasitenkinimas pasireiškia net masiniais protestais. Po riaušių prie LR Seimo rūmų buv. LR Prezidentas *V.Adamkus* pripažino, kad „šalies valdžia atitrūko nuo žmonių“. Baigiasi LR Seimo ir Vyriausybės kadencija, tačiau, pasak *A.Kubiliaus*, „patekome į duobę, bet Vyriausybė pratęs reformas“.

Šiuo metu valstybė mažina biudžeto lėšas. Kartu švietimo sistema patirs atitinkamus padarinius. Laukiamas ŠAP kokybės suprastėjimas atskirose švietimo įstaigose bei žymus švietimo kokybės smukimas visu šalies mastu. Lėšų trūkumas gali skaudžiai atsiliiepti į šalies žmonių gerovę, šiuolaikiškos identiškos ES *Mokyklos* formavimą, švietimo pasiekimų kokybę ir pan.

Mokytojas/moksleivis jau šiandien susiduria su kylančiomis kainomis tuoj pat už savo namų durų, vykdamas į *Mokyklą*. Tai brangesni viešo transporto bilietai, prastėjantis susisiekimo organizavimas, mažinamos lėšos kelių priežiūrai, mažėjantis viešo transporto bei geltonų autobusų įsigijimas, didesnės eksploatavimo išlaidos ir kt. Tačiau ypač skausmingos pasekmės bus, daug lėšų reikalaujančiame, ŠAP teikime. Pavyzdžiai:

- . mažesnės pastatų renovacijos bei naujos statybos apimtys;
- . prastesnės sanitarinės-higieninės sąlygos, menkesni komunaliniai patogumai;
- . mažesnis aprūpinimas įvairiais ištekliais bei techninėmis mokymo/ryšių priemonėmis.

Prastėjant ŠAP kokybei, darbingumas bus mažesnis, užsiėmimų lankomumas - prastesnis, tikėtina - ryškus sveikatingumo pablogėjimas bei švietimo kokybės (pažangumo ir elgesio) kritimas.

Lėšų stoka šiandien skundžiamasi visais lygiais (LR Seimo, Vyriausybės, savivaldybių, *Mokyklų* administracijų, atskirų asmenų-mokytojų). Jų nepakanka ir išvystytose ES šalyse! Tačiau gamta to nepaiso ir *negailėstingai baudžia mus už klaidas ir neūkiškumą*. Neefektyviai naudojama visų rūšių energija ne tik pastatams šildyti, bet ir

Mokyklai pasiekti, mitybai. Ir visa tai atsispindi žmonių tarpusavio santykiuose, elgsenoje bei moksleivių pažangume.

Bloga šalies ekonominė būklė *kelia Mokyklai* iššūkį „Išgyventi ir tapti šiuolaikine *Mokykla*“. Todėl tikslinga visiems pasirūpinti kaip išlaikyti esamas ŠAP eksploataavimo savybes pagal normų reikalavimus, nepakenkti žmonių sveikatai bei kartu galvoti apie ateities *Mokyklą 2023 metais*.

Ateities Mokykla 2023 – tai bendras visuomenės, politikų, valstybės rūpestis. Imantis spręsti problemas, būtini kritinio mąstymo ir praktinės veiklos įgūdžiai.

[vertinant esamą politinę situaciją (LR Seimo ir Vyriausybės kadencijos pabaigą) ir šalies ekonominę-finansinę būklę bei ES reikalavimus švietimo plėtrai, *teigiū*: „*Mokykla* šiuo metu yra ta pati, bet kitokia arba esanti kryžkelėje, kuri menkai sprendžia kaip išsilaikyti krizės sąlygose bei tapti šiuolaikine ES identiteto mokykla“. Atsakingi vadovai keičiasi, tačiau ŠAP įteisinimas lieka ir toliau nesprendžiamas.

[vertinant politinę bei ekonominę-finansinę šalies būklę, *Nuorodose* vadovaujuosi šia švietimo 2023 m. vizija: *švietimo sistema yra daroje su ŠAP teikimo institucija, kuri, būdama savo lėšų šeimininku, ekonomiškai naudodama ribotus išteklius, laiduoja bet kurio tipo švietimo įstaigai šiltas, sveikas, saugias jos naudotojams, gražias ir jaukias, identišką ES sąlygas*.

II skirsnis. Spręstinos problemos

Švietimo sistemoje, kartu ir ŠAP plėtroje, išskirtinos ŠAP bendrosios ir sunkmečio problemos.

Švietimo sistema nuo pat jos formavimo pradžios buvo plėtojama atskirai nuo ŠAP. [vertinant tai išskiriu šias bendras ŠAP problemas:

a) *sisteminė klaida*:

1) formuojant švietimo sistemą, pagrindinis dėmesys buvo skirtas ugdymo dalykams plėtoti ir tai apibrėžia vienintelis „Švietimo įstatymas“. Perdavus savivaldybėms švietimo įstaigų steigėjo teises, liko neaptarta kas ir kaip rūpinsis ŠAP teikimu bei plėtra (pradedant materialiniu-techniniu turtu, ypač pastatais, jų renovacija, ir baigiant turto ir žmonių saugumu). Liko visai nespęsti inžineriniai-techniniai, ekonominiai bei valdymo reikalai, ūkio tarnybų vadovų profesinės kompetencijos kėlimo dalykai;

2) „Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose“ aptariama švietimo sistemos ugdymo, studijų plėtotė. LR Vyriausybė nėra suformavusi ŠAP, kaip išskirtinos ūkio srities, plėtros strategijos bei programos;

3) politinės partijos nesidomi ŠAP objektais, kaip švietimo sistemos svarbia ekonomine posisteme, nesiiima iniciatyvų reikiamai ŠAP teisinei bazei suformuoti;

4) LR Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komitetas nėra atsakingas už ŠAP dalykų teisinius sprendimus;

5) LR Prezidentūra neturi patarėjo ŠAP reikalams;

6) ŠMM rūpinasi tik ugdymo proceso reformomis ir nuošalyje lieka ŠAP teikimo dalykai;

b) *ŠAP teikimo chaotiškas valdymas*:

1) LSA nesirūpina ŠPA teikimo valdymu;

2) savivaldybių administracija, kaip švietimo įstaigų steigėjas, nepakankamai kryptingai ir atsakingai valdo ŠAP naudojimo ir priežiūros procesą. Ji nesiorientuoja į efektyvios ir darnios, taikliu finansavimu ir racionaliu funkcionavimo išteklių naudojimo ir priežiūros sistemos sukūrimą (pvz., normaliai ŠAP sąlygoms sudaryti darbo/poilsio sąlygoms sudaryti, funkcionavimo ištekliams ekonomiškai naudoti ir kt.). Ypač trūksta

teisinių pagrindų savivaldybės administracijos veiklai *Mokyklos* naudojimo ir priežiūros metu;

3) *Mokyklų* administracijos veikloje, kaip ugdymo įstaigos techninio naudotojo, teikiant šiuolaikišką ŠAP (prižiūrint ugdymo/mokymosi aplinką, sudarant normines darbo/poilsio sąlygas ir kt.) bei naudojant funkcionavimo išteklius išskiriamas formalus teisės aktų vykdymas (arba jų iš viso nėra, nekokybiški);

4) ūkio tarnybų vadovų veikloje trūksta teisinių pagrindų, reglamentuojančių jų teises ir pareigas, profesinės kompetencijos patikrinimą ir kėlimą, šios pareigybės specialistų rengimo vietą ir tvarką;

c) *ŠAP prasta būklė*:

1) ŠAP būklė neužtikrina reikiamų šiuolaikinių ugdymo/mokymosi sąlygų;

2) prasta ŠAP būklė dažnai sietina su žema švietimo įstaigų direktorių pavaduotojų ūkiui profesinė kompetencija, trūksta šeimininko požiūrio;

3) ŠAP objektų naudojimo ir priežiūros praktika atsilieka nuo LR Statybos įstatymo bei statybos techninių reikalavimų (STR) nuostatų, plėtra – nuo ES rekomendacijų;

4) ŠAP būklė bei plėtra nėra specialistų aptariama;

5) ŠAP objektų naudotojai nėra įpareigoti rūpintis jų išlaikymu.

Šiuo metu švietimo sistema, kaip ir visa šalis, atsidūrė ekonominės bei finansinės krizės sąlygose. Įvertinant esamą būklę *teigiu*:

1) finansinis-ekonominis sunkmetis švietimo sistemai iškelia iššūkį „*Išgyventi ir tapti šiuolaikine Mokykla*“;

2) ŠAP naudojimo, renovacijos, statybos lėšos panaudojamos neefektyviai;

3) lėšų stoka nėra kompensuojama patirties pasidalinimu bei projektų koordinavimu;

4) ŠAP objektų plėtra menkai grindžiama mokslinių tyrimų rezultatais, atskirų projektų vykdymas nėra koordinuojamas, nesidalinama gera patirtimi;

5) švietimo įstaigos bendruomenės elgsena nėra savarankiška ir kryptinga;

6) žmonių pilietinės iniciatyvos stringa dėl atsakingų asmenų abejingumo;

7) ŠAP formavimas, naudojimas, aptarnavimas, plėtra ir kt. sunkmečio sąlygomis nėra apibrėžta teisės aktuose.

III skirsnis. ŠAP esminių sąvokų apibrėžimai

Nuorodose vartojamos sąvokos, kurios susietos su ŠAP, *Mokyklos* ugdymo/mokymosi aplinka ir darbo/poilsio sąlygomis.

Švietimo įstaiga (toliau - *Mokykla*) - tai socialinė institucija, turinti teisę (licenciją) atitinkamai ugdymo veiklai atlikti bei reikiamus *funkcionavimo išteklius* kuriuos savarankiškai (nepriklausomai nuo kitų) valdanti, naudojanti ir prižiūrinti. *Mokyklos* gali būti bendrojo bei specialiojo lavinimo, žemės ūkio, sporto, meno ir kt.

Mokykla - čia teikiama kaip bet kurio tipo švietimo įstaiga, kurioje vyksta ugdymo/mokymosi procesas, išskyrus aukštąsias (toliau *Mokykla*).

Mokyklos steigėjas - tai juridinis arba fizinis asmuo, turintis teisę *Mokyklai* steigti ir jos ugdymo/mokymosi bei ūkinei veiklai valdyti. Steigėju gali būti savivaldybės administracija, ŠMM, privatus savininkas ir kt.

Mokyklos naudotojas – tai juridinis arba fizinis asmuo, turintis teisę pastoviai *Mokyklos* funkcionavimo ištekliams naudoti ir saugoti juos LR įstatymų, administracinių aktų, panaudos sutarčių ar teismo sprendimų pagrindu, iki *Mokyklos veiklos nutraukimo*. Naudotoju gali būti *Mokyklos* direktorius arba jos administracija.

Funkcionavimo ištekliai - tai būtini daiktai, kurie naudojami *Mokyklos ugdymo /mokymosi aplinkai tvarkyti* bei jai *atnaujinti* ir žmonių *normalioms darbo/poilsio sąlygoms*

sudaryti. Šiuos išteklius gali sudaryti *materialiųjų, informacinių, žmogaus, finansinių bei kitų išteklių* visuma.

Mokyklos aplinka – tai laiko ir erdvės ribojama visuma veiksmų, lemiančių ugdymo proceso dalyvių gerovę fiziniu, psichiniu, dvasiniu, intelektiniu, emociniu ir socialiniu požiūriais, taip pat dalyvių asmenybės tapsmą ir jų sveikatą (Kučinskas, 2004).

Mokyklos aplinka pagal erdvę formuojančius daiktus gali būti fizinė ir gamtinė, pagal veiksmų veikimo vietą vidinė ir išorinė.

Švietimo (ugdymo/mokymosi) aplinka - tai mokytojo/moksleivio darbo vietą supančioji *Mokyklos* erdvė (terpė), kur galimi *rizikos veiksniai*. Čia žmogus turi atitinkamą *darbo/poilsio vietą* bei užtikrintas reikiamas *darbo/poilsio sąlygas*.

ŠAP pagal paskirtį gali būti ugdymo ir mokymosi. Jos gali būti bendros ir/ar atskiros.

Žmogaus darbo sąlygos – tai aplinkybės, kurios turi tiesioginę įtaką žmogaus savijautai, darbingumui, sveikatai ir saugai, ugdymo kokybei (moksleivių pažangumui ir elgesiui) bei yra *rizikos veiksmių* (žr.).

Poilsio sąlygos – tai aplinkybės, turinčios tiesioginę įtaką žmogaus savijautai, darbingumui, sveikatai ir saugai pagerinti, tačiau be rizikos veiksmių, kenksmingų ir/ar pavojingų žmogaus sveikatai. Poilsio vietoje žmogus gali ilsėtis laisvu nuo darbo metu.

Materialusis-techninis turtas (toliau – MTT) – tai *Mokyklos* ilgalaikiai materialieji ištekliai skirti ugdymo/mokymosi proceso aplinkai suformuoti bei reikiamoms darbo/poilsio sąlygoms sudaryti. MTT pagrindiniai objektai gali būti šie: pastatas, jo inžinerinė įranga, techninė įranga, infrastruktūra, inžineriniai tinklai. MTT sudėtį nustato Nekilnojamojo turto kadastro ir registro institucija. Laikinas statinys nėra MTT.

Švietimo patogumai - tai techninių ir organizacinių priemonių visuma, kuri skirta švietimo tikslams įgyvendinti, visu jų naudojimo metu ir lemianti švietimo proceso dalyvių gerovę fiziniu, psichiniu, dvasiniu, intelektiniu, emociniu ir socialiniu požiūriais. Atskiri dėmenys vadinasi segmentais, kuriems keliami tam tikri naudojimo siekiai

1) ugdymo/mokymosi bei poilsio fizinė aplinka (pvz., pastatai, patalpos, teritorija ir kt.). *Siekis*: užtikrinti švietimo (ugdymo/mokymosi) fizinės aplinkos formavimą ES identitete;

2) žmonių darbo/poilsio sąlygos (pvz., sanitarinės-higieninės, komunaliniai patogumai, bendrabučiai, kultūrinė veikla ir kt.). *Siekis*: užtikrinti komfortines darbo/poilsio sąlygas;

3) ištekliai (pvz., materialiniai-techniniai, informaciniai, finansiniai, energija, žmogaus ir kt.). *Siekis*: užtikrinti racionalų ir efektyvų išteklių naudojimą;

4) techninės mokymo priemonės (pvz., baldai, įranga, programos ir kt.). *Siekis*: užtikrinti reikiamų techninių priemonių aprūpinimą visose *Mokyklose* įstaigose;

5) susisiekimo priemonės (pvz., įsigijimas, eksploatavimas, paslaugos), pavėžėjimas - atvykimo į švietimo įstaigą bei išvykimo iš jos organizavimas, asmeninio transporto priemonių saugojimo aikštelės ir jų priežiūra, keliai ir jų priežiūra ir kt. *Siekis*: vykdyti *Mokyklos* pasiekimą (atvykimą) mažiausiomis žmogaus energijos sąnaudomis;

6) ryšiai (pvz., įranga, paslaugos ir kt.). *Siekis*: užtikrinti pažangias bei aukštos kokybės ryšių tinklo paslaugas visoms švietimo įstaigoms šalyje; užtikrinti visiems besimokantiems individualią skaitmeninę mokymosi aplinką;

7) sveikatinimo aplinka (pvz., medicinos tarnyba vietoje, būtinos medicinos pagalbos suteikimas, maitinimas ir kt.), jos formavimas, veiklos organizavimas. *Siekis*: užtikrinti *Mokyklos* ugdymo/mokymosi aplinką saugią, švarią, jaukią, malonią, nekeliančią grėsmės *Mokyklos* darbuotojų ir moksleivių darbui bei poilsui ir nebloginančią jų sveikatos lygio;

8) vieša tvarka ir saugumas ugdymo, poilsio, viešose vietose (pvz., žmonių, turto, gamtinės aplinkos ir kt.). *Siekis*: užtikrinti žmonių ir turto viešą tvarką ir saugumą ugdymo/mokymosi, poilsio ir viešose vietose;

9) poilsis ir kultūra (pvz., įrenginiai, reikmenys, žalieji plotai, paslaugos, atostogos, išvykos ir kt.). *Siekis*: užtikrinti komfortabilias poilsio sąlygas, ES žmogui reikalingiems gebėjimams perimti, Vakarų kultūros sampratai įsisavinti;

10) veikla (pvz., papildomas ugdymas, prailgintos darbo dienos grupės, visuomeninės organizacijos, ugdymo pasiekimų tyrimai ir tikrinimai, projektinė veikla, po pamokinę veikla ir kt.), neformalus ugdymas (pvz., muzikos, choreografijos, teatrinio meno, sportas ir turizmas, techninė kūryba, gamtos ir kt. būreliai, mokslinė-pažintinė ir kt.).

ŠAP teikimas gali apimti šiuos procesus:

1) objekto (priemonės) formavimas, naudojimas, atnaujinimas, modernizavimas;
2) objekto priežiūra (pvz., patalpų, teritorijų ir kt.);
3) paslaugų teikimas (pvz., komunalinių, poilsio ir kultūros, ryšių, transporto ir kt.);
4) procesų valdymas (pvz., viešas administravimas, planavimas, organizavimas, kontroliavimas), reguliavimas, bendrosios informacijos sklaida ir statistika.

5) numatytų priemonių įgyvendinimas (pvz., energijos taupymo, saugaus eismo ir kt.);

6) mokslinė veikla (pvz., tiriamoji, pažintinė ir kt.).

Naudojimas - tai pripažinto tinkamu naudoti ugdymo/mokymosi poreikiams tenkinti ŠAP objekto (viso ar jo dalies) eksploatavimo savybių panaudojimo procesas per visą jo naudojimo trukmę.

Aptarnavimas - tai specializuotų paslaugų (techninių ir/ar mokslinių) teikimas ŠAP objekto (viso ar jo dalies) normalioms darbo/poilsio sąlygoms sudaryti (naudojimo pagal paskirtį).

Eksploatavimo rizika - tai galimas pavojus ŠAP dėl kenksmingo ir/ar pavojingo objekto darbo aplinkos veiksnio (ar veiksmo) poveikio.

Švietimo patogumų plėtotė – tai patogumų būklės tobulinimo procesas pagal šio laiko reikalavimus/sąlygas (pvz., Europos Sąjungos lygio, ekonominio nuosmukio išgyvenimas, energijos taupymo, patalpų komforto, technologijų ir kt.).

Atnaujinimas - tai visuma priemonių ŠAP objekto (viso ar jo dalies) fiziniam bei moraliniam susidėvimui pašalinti ir/ar naujam objektui sukurti pagal atitinkamus atnaujinimo lygio reikalavimus.

Modernizavimas - tai visuma priemonių ŠAP objekto (viso ar jo dalies) fiziniam ir/ar moraliniam susidėvimui pašalinti, kai iš esmės pertvarkomas (pakeičiamas) jo inžinerinis ir/ar funkcinis darbas pagal šių dienų reikalavimus.

Bazinis valdymo modelis – ŠAP objektų valdymo būdas, pagal kurį numatoma bendra švietimo aplinkos objektų plėtra, kuri vyksta visoje šalyje.

Vietinis valdymo modelis – ŠAP objektų valdymo būdas, pagal kurį numatoma švietimo aplinkos objektų plėtra, įvertinant vietos sąlygas ir vyksta atskiroje savivaldybėje ar švietimo įstaigoje.

P.S. Kitos sąvokos [17].

IV skirsnis. ŠAP plėtros pagrindiniai tikslai ir uždaviniai

Kiekvienas iš mūsų turi teisę rinktis reikiamą instituciją pagal suteikiamų patogumų kokybę (švietimo, kultūros, sporto ar kitą įstaigą), nes tai turi tiesioginę įtaką darbo/mokymosi rezultatams, elgsenai, darbingumui, sveikatai ir kt.

Ne išimtis ir bet kurio tipo švietimo įstaiga. Šiuo metu retas žmogus (pedagogas, moksleivis, darbuotojas, visuomenės narys) rinksis ją savo reikmėms tenkinti (darbui, mokytis ar kokiam tai renginiui), kuri sunkiai pasiekama, su šaltomis patalpomis ar lauko tualetu, be aktų ar sporto salės, sunkiai pasiekama ar nesaugia aplinka ir pan. Patogumai reikalingi ne tik teatre, bet ir ...*Mokyklose*.

Žmogaus ugdymas bei jo mokymasis privalo vykti šiai paskirčiai pritaikytoje fizinėje aplinkoje (pastatuose, patalpose, teritorijoje). Čia *Mokyklos* naudotojui turi būti sudaromos atitinkamos darbo/poilsio sąlygos bei aprūpinama būtiniais ištekliais, techninėmis bei ryšio priemonėmis, palaikoma vieša tvarka ir saugumas, organizuojamos poilsio ir kultūros bei pažintinė-tiriamoji veikla ir kt. Kartu siejami atvykimo į darbo/poilsio vietą bei išvykimo iš jos reikalai. Visa tai yra skirtingo pobūdžio daugialypis dalykas ir gali būti apibrėžta ŠAP sąvoka.

Švietimo *siekio* „suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindų ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus“ įgyvendinimas didžia dalimi priklauso nuo teikiamų ŠAP kokybės. Tai tiesiogiai įtakoja darbingumą, sveikatą, darbo/mokymosi rezultatus, elgesį ir kt. Tačiau ne visur yra reikiama paslaugų pasiūla.

ŠAP *plėtra* – tai perspektyvinis ŠAP planavimas bendrajai plėtros koncepcijai ir kitiems reikalavimams nustatyti, tikslams ir uždaviniams formuoti bei priemonėms, reikalingoms tiems tikslams ir uždaviniams įgyvendinti, nustatyti.

* * *

ŠAP plėtra, siekiant dermės su dabartiniais švietimo tikslais ir uždaviniais, gali būti garantu Lietuvos švietimo kokybiškai raidai užtikrinti. ŠAP plėtros pagrindiniai tikslai ir uždaviniai konkretizuojami atitinkamai pagal viziją.

Konkretinant ŠAP plėtros tikslus, atsižvelgta į tai, kad ŠAP – švietimo sistemos ekonominė posistemė, kuri tarnauja suteikti sąlygas vykdyti ES nuostatą „Mokytis – visą gyvenimą“. Besimokantiems žmonėms bet kurio lygio, vietovės, suteikiamos sąlygos efektyviai naudotis ŠAP priemonėmis. Valstybės ir savivaldybių institucijos, pasitelkdamos šias priemones ir išteklius, priima sprendimus, garantuoja žmonėms prieinamą ir patikimą ŠAP.

ŠAP plėtros *tikslas* – iki 2020 metų suformuoti inovatyvią ŠAP teikimo sistemą, kuri apjungtų visas sudėtines proceso dalis (naudojimą, priežiūrą, projektavimą, statybą ir pan.), skatintų dalyvius efektyviai išnaudoti galimybę taikyti šias *Nuorodas*, kuri sąveikoje su visomis švietimo institucijomis leistų švietimo sistemai išgyventi sunkmetį ir pradėti tvarkytis taip, kad bet kurio tipo švietimo įstaigoje būtų *šilta, sveika, saugu jos naudotojams, gražu ir jauku, būtų savo lėšų šeiminingė, ekonomiškai naudojanti ribotus išteklius, identiška ES*, užtikrintų įpareigojimą kiekvieno žmogaus pasirengimą gyventi ir dirbti vieningoje ES, sudarant jiems prielaidas mokytis visą gyvenimą (life long), tuo pačiu užtikrinant aukštą švietimo kokybę Lietuvoje.

ŠAP plėtros *bendrieji uždaviniai*:

a) panaikinti sistemine klaidą. Tam:

1) politinės partijos pradeda domėtis ŠAP plėtra, apibrėžia – „ŠAP yra švietimo sistemos ekonominė posistemė, kurios pagalba sudaromos žmonėms optimalios ugdymo/mokymosi bei poilsio sąlygos“;

2) LR Seimas priima „ŠAP įstatymą“;

3) LR Vyriausybė aptaria ŠAP plėtrą „Valstybinėje ŠAP plėtros strategijoje 2013-2023 m.“;

4) ŠMM rūpinasi ŠAP plėtra, koordinuoja jos veiklą;

5) LR Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komitetas nagrinėja ŠAP plėtros dalykus;

6) LR Prezidentūra rūpinasi ŠAP plėtros dalykais;

- 7) LR Vyriausybė išlygina miesto ir kaimo ŠAP netolygumus, suteikia visiems gyventojams vienodas galimybes mokytis;
- 8) LR Vyriausybė skatina dalyvauti ES programose ir projektuose, sudarančiuose palankias sąlygas ŠAP plėtrai.
- b) įteisinti ŠAP plėtros valdymą. Tam:
- 1) LSA rūpinasi ŠPA plėtros bendrojo modelio parengimu;
  - 2) savivaldybių administracijos sukuria ŠAP kryptingo ir atsakingo valdymo sistemą pagal ŠAP plėtros bendrąjį modelį;
  - 3) *Mokyklų* ūkio tarnybos vadovaujasi ŠAP plėtros vietiniu modeliu;
  - 4) ūkio tarnybų vadovai vadovaujasi reglamentais profesinei kompetencijai tikrinti ir kelti, nustatomos šios pareigybės specialistų rengimo vieta ir tvarka;
- c) užtikrinti ŠAP kokybę. Tam:
- 1) keliama švietimo įstaigų direktorių pavaduotojų ūkiui profesinė kompetencija, skatinamas šeimininko požiūris;
  - 2) griežtai laikomasi ŠAP objektų naudojimo ir priežiūros reikalavimų (pagal LR Statybos įstatymą bei statybos techninius reikalavimus), ES rekomendacijų;
  - 3) specialistai aptaria ŠAP būklę ir numato priemones ŠAP plėtrai vykdyti;
  - 4) ŠAP objektų naudotojai įpareigojami rūpintis jų išlaikymu.
- ŠAP plėtros sunkmečio uždaviniai:
- 1) ŠMM numato priemones švietimo sistemai išgyventi ir tapti šiuolaikine mokykla;
  - 2) LR Seimas ŠAP plėtrą sunkmečio sąlygomis apibrėžia teisės aktuose;
  - 3) ŠAP naudojimo, renovacijos, statybos lėšos panaudojamos centralizuotai, efektyviai;
  - 4) lėšų stoka kompensuojama patirties pasidalinimu bei projektų koordinavimu;
  - 5) ŠAP objektų plėtra grindžiama mokslinių tyrimų rezultatais, atskirų projektų vykdymas koordinuojamas, dalinamasi gera patirtimi;
  - 6) švietimo įstaigos bendruomenės elgiasi savarankiškai ir kryptingai;
  - 7) atsakingi asmenys domisi žmonių pilietinėmis iniciatyvomis;
  - 8) sukuriamas ŠAP teikimo duomenų tvarkymo informacinė sistema;
  - 9) energijos taupymo žinios įgyjamos po pamokų veikloje;

V skirsnis. ŠAP plėtros nuostatos

ŠAP plėtra vykdoma vadovaujantis šiomis nuostatomis: ŠAP plėtra lanksčiai atliepia į dabarties iššūkių sąlygojamus krašto gyvenimo poreikius, Lietuvos švietimo sistemos tikslus ir uždavinius, švietimo reformos siekius; ŠAP plėtra sudaro reikiamas darbo/poilsio sąlygas mokytojui ir moksleiviui įgyti kompetenciją, būtiną jo naujam vaidmeniui gyvenime; ŠAP apima atskirus objektus (segmentus); plėtra tikslingai derinama su mokymosi programomis.

Plėtros principai. ŠAP teikimas bei plėtra vykdomi vadovaujantis šiais principais:

1) *lygios galimybės.* ŠAP teikimo sistema užtikrina visavertį ŠAP teikimo prieinamumą visose šalies švietimo įstaigose, nepaisant jos tipo (lopšelis ar kolegija), būvimo vietos (kaime ar mieste), ŠAP būklės (sena ar nauja), sudaro sąlygas švietimo iššūkiams įgyvendinti (krizei išgyventi, ES reikalavimams vykdyti, energijai taupyti ir kt.), kiekvienai įstaigai garantuoja vienodas galimybes plėtoti, modernizuoti, naujai statybai, ji yra socialiai teisinga, skaidri, veiksminga, efektyvi, teisinga;

2) *kontekstualumas.* ŠAP teikimo sistema yra glaudžiai susieta su šalies politine raida (LR Seimo bei Prezidento kadencijų kaita), ūkine būkle (ekonominė-finansinė situacija), esamomis sisteminėmis problemomis (ŠAP teisės aktų trūkumas), dienos

aktualijomis (kainų augimu, energijos taupiu naudojimu), švietimo raida (rengiama ŠAP plėtros strategija 2013-23 m.), kartu su švietimo sistema plėtojama ir atitinka švietimo reikmes pagal ES reikalavimus, ji apima visas su švietimu susietas instancijas (LR Seimą, Vyriausybę, ŠMM, LSA, savivaldybių ir *Mokyklų* administracijas, *Mokyklų* bendruomenes);

3) *veiksmingumas*. ŠAP teikimo sistema sudaro galimybes nuolat įvertinti ŠAP būklę, analizuoti rezultatus, priimti laiku tinkamus sprendimus, planuoti savo veiklą, remtis veiksminga vadyba, tinkamai ir kartu su švietimo partneriais (LR Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komitetu, Vyriausybe, ŠMM, LSA, savivaldybių administracija) sumaniai ir taupiai naudoti turimus ŠAP išteklius, siekti geros švietimo kokybės rezultatų;

4) *tęstinumas*. ŠAP teikimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta ŠAP teikimo formų ir institucijų sąveika, sudaro sąlygas 2020 m. įkurti vieningą ŠAP teikimo instituciją (susivienijimą).

Plėtros siekiai. ŠAP atskirų objektų plėtra vykdoma vadovaujantis šiais siekiais:

- . *švietimo fizinė aplinka* - ji formuojama pagal veikiančius statybos techninio reglamento (STR) reikalavimus;
- . *švietimo sveikatinimo aplinka* – ji sudaro saugią, švarią, jaukią, malonią, nekeliančią grėsmės *Mokyklos* darbuotojų ir moksleivių darbui bei poilsiui ir nebloginančią jų sveikatos lygio;
- . *žmonių darbo/poilsio sąlygos* – jos teikiamos komfortinės pagal sanitarinius higienos reikalavimus;
- . *ištekliai* - jie naudojami racionaliai ir efektyviai;
- . *susisiekimo priemonės* – jomis pasiekama *Mokykla* (atvykstant ir išvykstant) mažiausiomis žmogaus energijos sąnaudomis;
- . *ryšių tinklai* - šios paslaugos teikiamos pažangios bei aukštos kokybės visose šalies *Mokyklose*;
- . *techninės mokymo priemonės* – jomis reikiama aprūpinamos visos *Mokyklas*;
- . *vieša tvarka ir saugumas* - užtikrinama žmonių ir turto vieša tvarka ir saugumas ugdymo/mokymosi, poilsio ir viešose vietose;
- . *poilsis ir kultūra* - užtikrinamos komfortabilios poilsio sąlygos ES žmogui reikalingiems gebėjimams perimti;
- . *moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla* – tai vykdoma ŠAP plėtros poreikiams užtikrinti;
- . *viešas administravimas* - teikiamas kryptingas ir atsakingas administravimas šiuolaikiniam ŠAP lygiui užtikrinti;
- . *materialaus-techninio turto naudojimo ir priežiūros tvarkos įteisinimas* - parengiamos materialaus-techninio turto naudojimo ir priežiūros laikinos nuostatos, teikiami siūlymai atitinkamo įstatymo projektui parengti;
- . *Mokyklos pastatų ir teritorijos naudojimas* – objektai naudojami pagal paskirtį ir reikalavimus;
- . *ŠAP objektų eksploatavimo rizika* - nuolat kontroliuojamas objektų būklės atitikimas nustatytiems kokybės parametrams ir įvertinama rizika;
- . *ŠAP plėtra* – užtikrinamas priimtų ŠAP plėtros priemonių vykdymas praktikoje;
- . *pastatų ir teritorijų atnaujinimas* – esmingai pertvarkomos *Mokyklos* erdvės, pritaikant jas naujoms ugdymo/mokymosi formoms, įvairiems mokinių ir vietos bendruomenių poreikiams, užtikrinant racionalų išlaidų panaudojimą fiziškai ir moraliai susidėvėjusiam materialiniam-techniniam turtui atnaujinti;
- . *ŠAP modernizavimas* – ŠAP užtikrinama pagal ES reikalavimus;

. *žmogaus išteklių plėtra* – teikiamos specialios žinios apie ŠAP, energijos taupymą;
finansavimas - užtikrinamas pastovus ŠAP finansavimas;
visuomenės pagalba – pasitelkiama visuomenė tikslinei ir kryptingai pagalbai ŠAP kokybei gerinti.

ŠAP koncepcija. „ŠAP“ koncepcijos poreikiui įvertinti vykdomos šios priemonės:

1. *Aptariamos ŠAP* objektų formavimo problemos bei priemonės joms panaikinti pagal duomenis spaudoje, Internete bei įvairiuose renginiuose (žr. 1 priedas).

2. *Inicijuojama konferencija* kartu su LR Seimo nariais (teisės, ekonomikos, valstybės valdymo ir savivaldybių bei švietimo, mokslo ir kultūros komitetais), Ūkio, Susisiekimo, sveikatos bei Aplinkos ministerijomis, visuomene (žr. 3 priedas) *Mokyklų ŠAP* būklei bei plėtros priemonėms aptarti.

3. *Apibendrinami* konferencijos bei visuomenės diskusijų *rezultatai* ir priimama rezoliucija „Dėl priemonių ŠAP kokybei gerinti“ (žr. 4-14 priedai).

4. *Suformuojama* iniciatyvinė *grupė* (pvz., teisininkų, ekonomistų, ūkio valdymo, statybininkų-architektų, projektuotojų, mokslininkų, švietimo įstaigų vadovų, dirbusių buvusių švietimo valdyme ir pan.) „ŠAP plėtros strategijos 2013-2023 metai“ nuostatomis parengti (žr. 3 priedas).

5. *Aptariamos* galimybės „Švietimo įstaigų ŠAP“ koncepcijos projekto 1 versijai parengti ir tai užregistruoti LR Seime.

6. *Įpareigojama* ŠMM institucija/asmuo (pvz., Statybos ir investicijų skyriuje, ugdymo centre ir pan.) ŠAP plėtrai koordinuoti.

7. *Inicijuojamas* viešos įstaigos steigimas „ŠAP teikimo susivienijimas“ pagrindiniams darbams vykdyti bei rūpintis visų šalies *Mokyklų ŠAP* objektų plėtra (žr. 13 priedas).

8. *Inicijuojama* skaitmeninė šalies ŠAP būklės ir plėtros (*Mokyklų ūkio tarnybos*) duomenų apskaita ir įvertinimas.

9. *Rekomenduojama* atskiroms institucijoms teikti pastabų koncepcijai.

10. Priimamas sprendimas dėl „ŠAP plėtros“ koncepcijos poreikio.

Išgyvenimo nuostatos. Blogėjanti šalies ekonominė-finansinė būklė *kelia Mokyklai* iššūkį „Išgyventi ir tapti šiuolaikine *Mokykla*“. Švietimo įstaigų steigėjas bei *Mokyklos* bendruomenė nėra pasirengę šiam išgyvenimo iššūkiui priimti.

Dera visiems pasirūpinti kaip išlaikyti esamas švietimo patogumų eksploatavimo savybes pagal normų reikalavimus ir nepakenkti žmonių sveikatai, tačiau kartu galvoti apie ateities *Mokyklą*. Tikslinga paruošti švietimo įstaigų išgyvenimo nuostatas (švietimo patogumų valdymo modelį) ir jomis vadovautis savivaldybės, apskrities bei/ar šalies mastu.

Išgyvenimo nuostatų paruošimui siūloma vadovautis *idėja*: lėšų stygiaus kompensavimui pasidalinti gera patirtimi (autorius ir kitų asmenų/institucijų), apibendrinti ją, priimti sprendimus bei teikti juos įgyvendinimui. Kartu numatyti priemonės švietimo įstaigos bendruomenės savarankiškumui didinti, plėtojant ŠAP *Mokykloje* ekonominio-finansinio nuosmukio sąlygose (žr. 5 priedas).

Siekiant suminkštinti kainų šuolio poveikį pačioje švietimo sistemoje bei šalyje, visuomenei derėtų aptarti priemonės ekonominio nuosmukio sąlygomis ir įvertinti šias nuostatas:

1) brangstant eksploatavimo paslaugoms, nepabloginti ŠAP, žmonių sveikatos bei švietimo kokybės;

2) blogėjant šalies žmonių gerovei, suteikti žinių apie racionalų išteklių naudojimą, efektyvų energijos vartojimą bei ūkišką šeiminkavimą gyvenime.
P.S. Kitos nuostatos [17].

VI skirsnis. Užsienio valstybių teisėkūros apžvalga

Užsienio valstybių teisėkūros apžvalga atlikta pagal D. Britanijos, Danijos bei JAV praktiką. Peržiūrėta literatūra: D. Britanijos rekomendacijos švietimo pastatams projektuoti, Danijos „Moksleivių ir studentų švietimo aplinkos“ įstatymas, JAV švietimo aplinkos programa (žr. 14 priedas). Šalys vadovaujasi savo istoriškai susiformavusiomis bei individualiai susiklosčiusiomis ŠAP kūrimo tradicijomis ir skirtingais švietimo įstaigų materialaus-techninio turto valdymo bei tvarkymo principais. Direktyvomis nenustatytas tiesioginis ŠAP plėtros reglamentavimas ir vieningi ES reikalavimai, šie klausimai palikti nacionalinei teisei. ES šalių bendrieji švietimo sistemos plėtotės politikos tikslai, išdėstyti įvairiose chartijose, strategijose ir rekomendacijose yra: vykdyti tvarią plėtrą, saugoti ir puoselėti švietimo aplinką, istorijos ir kultūros paveldą.

Akcentuojamas energijos išteklių ir resursų taupymas visose srityse, tame tarpe ir švietimo įstaigose, atsinaujinančios energijos naudojimas. Ypatingai siūloma stabdyti fizinį niokojimą.

Viešumo ir visuomenės dalyvavimo principai iš esmės atitinka galiojančios konvencijos nuostatas ir ŠAP plėtros dokumentų rengimo ir sprendimų priėmimo viešumo užtikrinimo, visuomenės dalyvavimo ŠAP plėtros procese reikalavimus.

JAV sąvokų samprata ir apibrėžimai. JAV švietimo aplinka suprantama kaip trijų aplinkų - bendruomenės, mokymosi ir fizinės sąsaja.

Bendruomenės aplinka yra nukreipta į žmonių nepertraukiamo mokymo projektą, programos planavimą ir bendravimo plėtrą. Ji talpina, formuoja bei jungia mokomąją ir fizinę aplinkas.

Mokymosi aplinka sutelkta į asmenų tarpusavio santykius, mokymosi veiklą ir mokymosi laiką.

Fizinė aplinka yra suprantama, kaip „patalpinimo vieta“, kur mokosi bendruomenė. Tai yra vidaus/išorės mokymo erdvės, kurias apibrėžia tarpusavio santykiai, veiklos ir laikas. *Fizinė aplinka* apibrėžia tarpusavio ryšius tarp pastato su naudotojais, teritorija bei supančia išorine aplinka.

Švietimo aplinkos bendroji samprata Švietimo aplinkos bendrąją sampratą pateikia *David E. Anstrand*, RA, REFP, *Edward E. Kirkbride*, NCARB, REFP. The Education Environment Program / designshare.com | March 2002.

Švietimo patogumai - tai inžinerinių-techninių ir organizacinių priemonių visuma, kuri teikiama institucijos švietimo proceso dalyviams visu institucijos funkcionavimo metu, kuri pritaikyta švietimo tikslams įgyvendinti bei vietos bendrijos socialinėms ir poilsio reikmėms, lemianti švietimo proceso dalyvių gerovę fiziniu, psichiniu, dvasiniu, intelektiniu, emociniu ir socialiniu požiūriais.

PEB programa pakeista švietimo direktorato centru CELE (Centre for Effective Learning Environments), kurio pagrindiniai siekiai yra šie:

- 1) gerinti švietimo patogumų kokybę ir naudingumą (tinkamumą) ir tokiu būdu veikti į švietimo kokybę (geresnius pažymius ir veiklos rezultatus);
- 2) užtikrinti geriausią švietimo patogumų konstravimą, einamą naudojimą ir eksploatavimą (nes tvarkai palaikyti/priežiūrai išleidžiamos sumos yra labai didelės);

3) gauti ankstyvų įspėjimų apie žalingą švietimo patogumų įtaką švietimui ir visuomenei visuomenėje.

CELE sprendžia ekonominės ir finansų krizės poveikį švietimo pastatų programą.

Plačiau žr. The Appraisal of Investments in Educational facilities. – OECD, 2000.

ISSN 2072-7925 School buildings in today's crisis.

Bj. Alastair Blyth, OECD, 2009/5 CELE Exchange.

P.S. Plačiau [17].

VII skirsnis. ŠAP teikimo dokumentų tvirtinimas

ŠAP teikimo dokumentai yra bazinis ir vietinis ŠAP teikimo modeliai. Bendrasis (bazinis) valdymo modelis nustato Valstybės ar jos dalies (regiono, metropolito) plėtros politiką. Jį tvirtina LR Seimas, Vyriausybė. 5 šalies didžiųjų miestų ir miestų-kurortų švietimo įstaigų ŠAP teikimo tvarką nustato savivaldos tarybos savo nutarimu.

ŠAP teikimo bendrojo modelio lygmenyje reikalingas teikimo objektų poveikio vertinimas nustatyta tvarka. Politinis ir profesionalus ŠAP teikimo dokumentų vertinimas atliekamas pagal patvirtintą indikatorių sistemą. Politinis vertinimas yra politiniai sprendimai, pasirenkant plėtros principus ir kryptis.

Savivaldybių ŠAP teikimo valdymo modeliai (vietiniai) nustato ŠAP funkcinės ir fizinės raidos principus. Nustatomi ŠAP objektų funkciniai prioritetai, eksploataavimo rizika ir kiti režimai.

Vietiniai ŠAP teikimo modeliai nustato švietimo įstaigos ar jų grupės naudojimo ir atstatymo principus (pvz., užstatymo ir viešų erdvių, želdynų išdėstymo principus ir tipologiją, susisiekimo organizavimą, tūrinę erdvinę struktūrą bei numatomo pastato fizinius parametrus).

Vietiniai ŠAP teikimo modeliai rengiami apibrėžtai švietimo įstaigai, savivaldybei ar regionui. Pagal šį modelį nustatomi švietimo įstaigos naudojimo reglamentai.

Viešas interesas yra kokybė, kurios negali sukurti individas: socialinė, inžinerinė, susisiekimo infrastruktūra, želdynų sistema, saugomų gamtos ir kultūros vertybių apsaugos būtinos priemonės. Pagrindinė viešo intereso išraiška ŠAP plėtroje - visuomenės ištekliais pagrįsti švietimo kokybės reikalavimai - normos (planavimo, higienos, insoliacijos, gaisrinės ir kitos saugos, socialinės, inžinerinės ir susisiekimo infrastruktūros išdėstymo ir t.t.).

Visuomenė dalyvauja, rengiant visus ŠAP teikimo dokumentus ir kitus planus, vadovaujantis ES nustatytais principais ir Vyriausybės nustatyta tvarka. Jos dalyvavimo būdai: visuomenės informavimas (informaciniuose centruose bei elektroniniuose tinklalapiuose); konsultavimas; jos dalyvavimas sprendimų priėmimo.

ŠAP teikimo politikos formavimo ir įgyvendinimo bendrąsias kryptis nustato LR Seimas, Vyriausybė formuoja valstybės ŠAP darnios plėtros politiką ir numato priemones jai įgyvendinti.

LR Seime (Švietimo, mokslo, ŠAP ir kultūros bei Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetuose kartu su ŠMM, Ūkio bei Aplinkos apsaugos ministerija) aptariama švietimo įstaigų (visų tipų mokyklų, darželių, darželių-mokyklų ir kt.) ŠAP būklė ir priimami sprendimai švietimo sistemos pertvarkai atlikti.

ŠAP teikimo dokumentų tvirtinimas vyksta tokia tvarka: LR Seimas tvirtina ŠAP teisės aktus; LR Vyriausybė - ŠAP plėtros strategijos programą; savivaldybių tarybos - ŠAP plėtros bendruosius ir vietinius modelius; savivaldybės administracijos direktorius - ŠAP plėtros planus; švietimo įstaigų administracijos - ŠAP naudojimo taisykles. Visuomenės dalyvavimas nustatomas Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

P.S. Plačiau [17].

VIII skirsnis. Priemonės ŠAP teikimui vykdyti

Šiuo metu švietimo sistema, kaip ir visa šalis, atsidūrė ekonominės ir finansinės krizės sąlygose. Įvertinant LR Prezidentės nuorodas [19], *teigiū*:

. vienas iš išteklių taupymo būdų gali būti visos šalies švietimo įstaigų ŠAP valdymo geros praktikos įvertinimas;

. biurokratinio aparato mažinimas sietinas su ŠAP skiriamų lėšų centralizavimu;

. švietimo uždavinių sėkmingas įgyvendinimas sietinas su vieningos ŠAP teikimo sistemos suformavimu – centralizuotos institucijos steigimu.

Švietimo kokybei gerinti bendrosios priemonės yra šios:

. apsvaustomos *Nuorodų* šios veiklos (LR Prezidentūroje, LR Seime, LSA): ŠAP būklė; laikinų organizacinių priemonių, siekiant išgyventi sunkmetį, kūrimas, priėmimas ir vykdymas; ŠAP *Koncepcijos*, siekiant ES identiteto, kūrimas, sklaida, priėmimas ir vykdymas;

. atliekamas ŠAP būklės monitoringas, įvertinami rezultatai ir priimami sprendimai;

. LR Švietimo įstatymas papildomas straipsniu „ŠAP“ (žr. 4 priedas), kur ŠMM įpareigojama rūpintis šalies ŠAP plėtra ir vykdyti koordinacinio centro funkcijas. Tuo tikslu ŠMM sudėtyje atliekami atitinkami struktūriniai pertvarkymai (žr. žemiau);

. LR Vyriausybė neatidėliotinai pradeda rūpintis ŠAP plėtra, tai deleguoja atskiroms ministerijoms (žr. žemiau);

. pastatų naudojimo, renovacijos bei naujos statybos biudžeto lėšos centralizuojamos vienos institucijos struktūroje (pvz., Ūkio ar Finansų ministerijoje), įvertinama gera praktika, kaip vienas išteklių taupymo būdų;

. imamasi neatidėliotinių priemonių švietimo įstaigų ūkio tarnybų vadovų profesinei kompetencijai gerinti (pvz., ŠMM, LSA, savivaldybių administracijoms);

. paskelbiamos *Nuorodos* ŠMM leidinyje „Švietimo naujienos“, aptariama su visuomene Facebook svetainėje gaunami specialistų vertinimai (žr. 3 priedas), pasinaudojama medžiaga [17].

LR Seimo veikla. LR Seime (Švietimo, mokslo ir kultūros bei Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetuose kartu su ŠMM, Ūkio bei Aplinkos ministerija) aptaria švietimo įstaigų (visų tipų mokyklų, darželių, darželių-mokyklų ir kt.) ŠAP būklę ir priima sprendimus švietimo sistemai pertvarkyti.

LR Seimo politinės partijos priima susitarimus „Dėl priemonių švietimo sistemos struktūrinei reformai atlikti“ ir būtinybės priimti „ŠAP“ įstatymą. LR Seimas priima šias nutartis:

a) dėl nuostatos „ŠAP yra švietimo sistemos ekonominė posistemė, kurios pagalba sudaromos žmonėms optimalios ugdymo/mokymosi bei poilsio sąlygos“;

b) dėl rekomendacijos „Valstybinėse institucijose įpareigoti atsakingus asmenis už ŠAP dalykus“;

c) „Dėl ŠAP teisės aktų priėmimo (konceptijos, įstatymo, reglamento, taisyklių ir kt.)“. „ŠAP plėtros“ koncepcijoje aptarti ŠAP objektų formavimo, naudojimo, aptarnavimo, priežiūros, atnaujinimo ir modernizavimo bei naujos statybos tvarka;

d) „Dėl ŠAP būklės ir plėtros bendrųjų principų, strateginių gairių ir tikslų 2013-2023 metais“. Tai turi būti ŠAP kokybės atsilikimo nuo ES rekomendacijų gelbėjimo priemonės. Jos apima šias nuostatas:

1) persikirstyti ir aiškiai apibrėžti valstybės, ministerijų, ŠMM, savivaldybių ir *Mokyklų* administracijų funkcijas, galias, įsipareigojimus, atsakomybę bei atskaitomybę ŠAP plėtros aspektu;

- 2) centralizuoti ir koncentruoti ŠAP valdymą, remiantis subsidiarumo principu;
- 3) įgalinti ŠMM atsakyti už bendrąjį vadovavimą ŠAP objektų plėtrai;
- 4) sustiprinti savivaldybių administracijų atsakomybę už ŠAP objektų prieinamumą ir identišką ES kokybę;
- 5) išplėsti švietimo įstaigų bendruomenių savarankiškumą;
- 6) visuose švietimo lygiuose įdiegti strateginį planavimą, sukurti ŠAP informacinę skaitmeninę sistemą ir ją įdiegti;
- 7) stiprinti visuomenės įtaką ŠAP teikimo sistemai sukurti, veiksmingiems švietimo ir jo valdymo institucijų atskaitomybės visuomenei mechanizmams įdiegti;
- 8) ŠAP objektams atnaujinti greta valstybės biudžeto lėšų veiksmingai panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas ir privatų kapitalą.

Vyriausybės veikla. Vyriausybės kanceliarija inicijuoja „Lietuvos ŠAP būklės ir plėtros strategijos 2013-2023 metais“ ir „Lietuvos respublikos ekonomišką energijos naudojimo visuomenės švietimo programos“ (žr. 11 priedas) parengimo poreikio svarstymą.

Aptaria šiuos dalykus:

- 1) ŠAP teisės aktų poreikis (pvz., įstatymo, ŠAP teikimo modelio, objektų naudojimo reglamento ir kt.);
- 2) šalies ŠAP būklė (pvz., eksploatavimo rizikos įvertinimas, aprūpinimas technine dokumentacija, teisės aktų vykdymas ir kt.);
- 3) ŠMM struktūrinės pertvarkos poreikis;
- 4) savivaldybių administracijos švietimo įstaigų ūkio valdymo efektyvumas;
- 5) ūkio tarnybų vadovų kompetencijos kėlimas (žr. 8 priedas) bei specialistų ruošą;
- 6) *Mokyklų* bendruomenių veikla panaudojant ŠAP objektus jos reikmėms (žr. 7 priedas);
- 7) pastatų bei teritorijų atnaujinimas ir nauja statyba, įvertinant ES reikalavimus;
- 8) užsienio patyrimo, panaudojant ŠAP, praktika (žr. 14 priedas);
- 9) švietimo programų papildymo galimybės (pvz., energijos taupymas, šeiminkavimas, moksleivių pažintinė-tiriamoji veikla ir kt.);
- 10) ŠAP valdymo delegavimas atskiroms ministerijoms (pvz., ūkio, susisiekimo, sveikatos, aplinkos, vidaus ir kt.);
- 11) sunkmečio išgyvenimo priemonių poreikis;
- 12) visuomenės pagalbos poreikis (pvz., energijos taupymas, šeiminkavimas, moksleivių pažintinė-tiriamoji veikla ir kt.).

Vyriausybės sprendimai ŠAP rūpybos dalykais. ŠAP teikimu turi rūpintis atitinkamai deleguoti asmenys ar institucijos. Tam atliekami šie sprendimai:

- a) papildoma veikla:
  - aa) LR Prezidentūra – švietimo, mokslo, kultūros ir nevyriausybinių organizacijų grupė rūpinasi šalies švietimo įstaigų ŠAP būkle ir plėtra;
  - ab) LR Seimas – švietimo, mokslo ir kultūros komitetas rūpinasi ŠAP teisėkūra,
  - ac) LR Vyriausybė - ŠAP plėtros grupė formuoja šalies švietimo įstaigų ŠAP programą;
- b) papildomos funkcijos:
  - ba) ŠMM – ugdymo plėtotės centras rengia ŠAP programas, koordinuoja jų vykdymą;
  - bb) Lietuvos savivaldybių asociacija – ŠAP poskyris (sudaromas) sprendžia ŠAP naudojimo, statybos, renovavimo problemas ir koordinuoja sprendimų vykdymą;

c) steigiamos institucijos:

ca) nacionalinis ŠAP teikimo susivienijimas - teikia informaciją ir nagrinėja planavimo, projektavimo, finansavimo, statybos, naudojimo, aptarnavimo ir priežiūros, švietimo patogumų saugos bei sveikatingumo dalykus (žr. 13 priedas);

cb) švietimo įstaigų tyrimo sektorius prie KTU architektūros ir statybos instituto - renka duomenis, juos analizuoja, informuoja specialistus, planuoja ateities ŠAP;

cc) II ŠAP teikimo tarnyba (arba nacionalinis ŠAP teikimo susivienijimas) – tai vienintelis ŠAP savininkas ir šeimininkas, kurio funkcijos užtikrinti visavertės darbo/poilsio sąlygas ŠAP naudotojams ES identitete. Tai apima šias veiklos formas: ŠAP formavimas, naudojimas, priežiūra, renovacija, modernizavimas, nauja statyba, finansavimas, darbų vykdymas, paslaugų teikimas (sveikatingumo, saugumo, susisiekiama ir kt.), ūkio tarnybų vadovų kompetencijos kėlimas ir kt.

cd) vietos bendrijų Taryba prie LSA: sprendžia ŠAP panaudojimo galimybes bendrijos poreikiams tenkinti, jos tarnavimo pritaikymą rytojaus švietimo poreikiams, technologinių pasiekimų panaudojimą.

ŠMM papildomai vykdo Vyriausybės deleguotas šias funkcijas: pagal kompetenciją įgyvendina valstybės ŠAP plėtros politiką; koordinuoja ir pagal kompetenciją organizuoja valstybės lygmens ŠAP plėtros dokumentų rengimą; pagal kompetenciją rengia ŠAP plėtros politikai įgyvendinti reikalingus teisės aktus, normas, rekomendacijas, koordinuoja specialistų bei sprendimus priimančių politikų kvalifikacijos kėlimą bei visuomenės švietimą; teikia plėtros organizatoriams reikalavimus dėl ŠAP plėtros dokumentų privalomo parengimo, jeigu vykdoma arba numatoma veikla ar jos nevykdymas turi ar gali turėti neigiamų pasekmių švietimo kokybei; pagal kompetenciją atlieka valstybinę ŠAP plėtros priežiūrą; pagal kompetenciją atlieka valstybės lygmens ŠAP plėtros dokumentų įgyvendinimo stebėseną (monitoringą); atlieka kitas šių *Nuostatų* bei kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.

ŠMM vykdo šias deleguotas veiklas:

- 1) inicijuoja šalies ŠAP būklės monitoringą, įvertinimą bei sprendimų priėmimą;
- 2) parengia „Lietuvos ŠAP plėtros strategijos 2013-2023 metų nuostatas“;
- 3) parengia ŠAP teikimo bazinį (principinį, bendrąjį) modelį, kuriame nurodytos priemonės šiuolaikinei *Mokyklai* formuoti ES identitete (žr. 5 straipsnis);
- 4) koordinuoja ŠAP teikimo bazinio modelio įgyvendinimą savivaldybių administracijų veikloje, užtikrinant atsakingą ŠAP teikimo valdymo sistemą ir efektyvų išteklių naudojimą (žr. 5 priedas);
- 5) parengia „ŠAP“ teisės aktų variantus (pvz., koncepcija, įstatymas, žr. 4 priedas);
- 6) koordinuoja projektą „ŠAP ES identitete“ (žr. 6 priedas);
- 7) parengia *Mokyklų* išgyvenimo sunkmetį nuostatas, kuriose nurodo priemonės ŠAP išsaugoti (žr. 5 priedas);
- 8) laikinai naudoja autoriaus medžiagą (*Mokyklų* direktorių pavaduotojų ūkiui pareigybių aprašą, *Mokyklų* aplinkos techninio naudojimo nuostatas ir kt.).

ŠMM struktūrinės pertvarkos priemonės. ŠAP sistemai formuoti atliekami ŠMM struktūriniai pertvarkymai ir vykdomi šie darbai:

a) *ugdymo plėtotės centras*: vykdamas jo misiją (telkti specialistus ugdymo kokybės susitarimams formuluoti), suformuojamas ŠAP skyrius (grupė), kuris(i) rūpinasi visų šalies švietimo įstaigų ŠAP teikimu, derinant tai prie Lietuvos švietimo kokybės koncepcijos siekių. Šio skyriaus funkcijos yra šios:

- 1) rengia ŠAP teikimo programą, koordinuoja jos vykdymą ŠMM struktūroje ir tarp savivaldybių administracijų;
  - 2) rengia ŠAP tiekimo valdymo bendrąjį modelį;
  - 3) organizuoja ir vykdo ŠAP monitoringą bei rengia būklės apžvalgas;
  - 4) inicijuoja, vykdo ir užsakyti taikomuosius ŠAP ir švietimo kokybės sąsajų tyrimus;
  - 5) rengia ir leidžia metodinius bei informacinius leidinius ŠAP teikimo reikalais;
  - 6) vykdo ir koordinuoja energijos taupymo turinį reglamentuojančių dokumentų bei metodinės medžiagos rengimo ir diegimo darbus;
  - 7) bendradarbiauja su kitomis šalies ir užsienio institucijomis;
  - 8) suinteresuotoms institucijoms ir asmenims teikia informaciją ŠAP dalykais;
- b) *ekonomikos departamento skyriuose*:
- 1) *švietimo ekonomikos*: užtikrina racionalų visų šalies švietimo įstaigų (ne tik ministerijos) turto valdymą ir tikslingą panaudojimą;
  - 2) *turto valdymo*: koordinuoja šalies švietimo įstaigų (ne tik ŠMM pavaldžių) nekilnojamojo ir kilnojamojo turto tikslingą panaudojimą, kaupia ir analizuoja informaciją apie valdomą valstybės turtą;
  - 3) *statybos ir investicijų*: stiprina ir plėtoja švietimo įstaigų materialinę bazę, statant bei atnaujinant švietimo objektus ir užtikrina juose saugias ir sveikas ugdymo sąlygas;
  - 4) *vidaus audito*: tikrina ir vertina informaciją apie ŠAP būklę;
- c) *ES paramos koordinavimo departamentas* (ES paramos įgyvendinimo skyrius): vykdo ES struktūrinės paramos programų įgyvendinimo politikos formavimą Lietuvoje pagal programą „Žmonių išteklių plėtra“, 4 prioritetas „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešo administravimo efektyvumo didinimas“;
- d) *strategijos departamentas*: praplečia ugdymo ir ŠAP teikimo procesų sąsajas;
- e) *profesinio ir tęstinio mokymo departamentas* (pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo skyrius): inicijuoja švietimo įstaigų ūkio tarnybos vadovų profesinės kompetencijos kėlimo sistemos kūrimą;
- f) *bendrojo ugdymo departamentas* (pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyrius): parengia programas ir metodines priemones apie racionalų išteklių naudojimą, efektyvų energijos vartojimą, ūkišką šeiminkavimą gyvenime;
- g) *švietimo aprūpinimo centras*: aprūpina literatūra energijos taupymo bei ūkiško šeiminkavimo gyvenime klausimais.

Vyriausybės įgaliotos institucijos vykdo šias funkcijas: pagal kompetenciją organizuoja nacionalinio lygmens ŠAP plėtros dokumentų rengimą, rengia šioms *Nuostatoms* įgyvendinti reikalingus teisės aktus, atlieka Vyriausybės, Vyriausybės įgaliotos institucijos lygmens ŠAP plėtros dokumentų įgyvendinimo stebėseną (monitoringą) bei atlieka kitas šių *Nuostatų* bei kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.

LSA įgalioja savivaldybių institucijas vykdyti šias funkcijas: įgyvendina ŠAP plėtros valdymo bazinį modelį, rengiant savivaldybės lygmens ŠAP formavimo vietos modelį; koordinuoja ir organizuoja savivaldybės lygmens ŠAP formavimo dokumentų rengimą; pagal kompetenciją atlieka savivaldybės lygmens viešo administravimo bei vietinio ŠAP plėtros valdymo dokumentų įgyvendinimo stebėseną (monitoringą); atlieka kitas šių *Nuorodų* ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas

Savivaldybių viešo administravimo veikla. Savivaldybių administracija savo veikloje derina ŠAP objektų plėtrą su ŠMM ir LSA, dalyvauja ŠAP sistemos kūrime ir atsako už sprendimų vykdymo kontrolę. Tuo tikslu:

1) Lietuvos savivaldybių asociacija koordinuoja ŠAP plėtros valdymą savivaldybių administracijose; rūpinasi ŠAP objektų teisės aktų ruoša;

2) savivaldybių tarybos aptaria ŠAP būklę ir priima nutarimą „Dėl ŠAP objektų valdymo sistemos įgyvendinimo“, kuriame apibrėžia ŠAP objektų formavimo, naudojimo bei atnaujinimo tvarką pagal bazinį ŠAP objektų plėtros modelį;

3) savivaldybių administracijos vykdo tarybos nutarimą „Dėl ŠAP teikimo valdymo sistemos įgyvendinimo“;

4) savivaldybių administracija vykdo priemones ŠAP būklei gerinti: tobulina viešą administravimą, organizuoja direktorių pavadootojų ūkiui profesinės kompetencijos kėlimą (žr. 8 priedas), bendradarbiauja su švietimo įstaigų bendruomenėmis (žr. 7 priedas);

5) savivaldybių administracija parengia vietinį ŠAP objektų plėtros modelį.

Savivaldybės tarybos veikla. Taryba priima nutarimą „Dėl ŠAP teikimo valdymo sistemos įgyvendinimo“, kuriame *pažymėti šie dalykai:*

1) ŠAP teikimo strategija kuriama vadovaujantis „Valstybinės švietimo strategijos 2013-2023 metams nuostatomis“, t.y. pagrįsta veiksmingu, darniu ir atsakingu valdymu (viešu administravimu bei ūkio valdymu), racionalių išteklių naudojimu, tikslingu finansavimu, nuolatiniu visuomenės informavimu ir dalyvavimu valdyme;

2) vykdomas ilgalaikis projektas „ŠAP teikimo (viešo administravimo) vietinio modelio kūrimas, tikrinimas ir įgyvendinimas“. Finansuojama pagal ES struktūrinių fondų programą „Žmoniškųjų išteklių plėtra“ - 2 prioritetas;

3) nuolat įvertinama ŠAP būklė ir numatomos konkrečios priemonės jų plėtros programai sudaryti;

4) priimami sprendimai švietimo įstaigų direktorių pavadootojų ūkiui profesinei kompetencijai gerinti, organizuoja nuolat profesinės kompetencijos kėlimo kursus prie savivaldybės pedagogų švietimo centro. Randa galimybių lėšoms panaudoti ugdymo kokybei gerinti;

5) visų švietimo įstaigų administracijų tarybose priimami sprendimai fiziškai ir dvasiškai saugiai, sveikai ir jaukiai ugdymo/mokymosi fizinei aplinkai bei normalioms darbo/poilsio sąlygoms užtikrinti pagal teikiamas rekomendacijas;

6) atskiros švietimo įstaigos vykdo pilotinius projektus teikiamiems sprendimams patikrinti praktikoje;

7) įvertinama pastatų renovacijos praktika ir numatomos priemonės racionaliam išlaidų panaudojimui, atnaujinant fiziškai ir moraliai susidėvėjusį materialinį-techninį turta;

8) nuolat informuoja visuomenę apie vykdomas priemones, pasitelkia ją bendram darbui;

9) aptaria teikiamas priemones, parengia ŠAP plėtros programą, numato vykdytojus, atsakingus, terminus, lėšas.

Švietimo įstaigų veikla. Švietimo įstaigos ŠAP naudojimą derina su savivaldybės administracija. Tuo tikslu jos funkcijos yra šios:

1) švietimo įstaigų administracijos vykdo savivaldybės tarybos sprendimus „Dėl ŠAP naudojimo tvarkos“;

2) vykdo *Mokyklos* direktoriaus pavadootojo ūkiui profesinės kompetencijos kėlimo priemones: pertvirtina pareigybių aprašą; inicijuoja ŠAP specialios literatūros studijas; inicijuoja dalyvavimą profesinės kompetencijos kėlimo seminaruose, *Mokyklų* ūkio tarnybos vadovų susivienijime „Stogas“;

3) vykdo priemones ŠAP gerinti (pvz., papildomas ugdymas, prailgintos darbo dienos grupės, ugdymo pasiekimų tyrimai ir tikrinimai, projektinė veikla ir kt.);

4) vykdo moksleivių pagalbos priemones: organizuoja įvairius pramoginius renginius bei apklausas, konkursą „Tau, mokykla-2020, mano dovana“; pažintinę-tiriamą veiklą, dalyvaujant projekte „Mokykla - 2020“ (žr. 9 priedas);

5) švietimo įstaigų bendruomenės imasi kryptingos veiklos efektingam ŠAP naudojimui, vykdo projektą „ŠAP ES identitete“.

Mokyklų administracijų sprendimai. Vykdomo problemos aptariamos Mokyklos administracijos taryboje ir priimamas sprendimas „Dėl priemonių fiziškai ir dvasiškai saugiai, sveikai ir jaukiai Mokyklos ugdymo/mokymosi fizinei aplinkai, patogumams bei normalioms darbo/poilsio sąlygoms sudaryti“: a) Mokyklos naudojimo pagerinimas; b) ES identitete.

Kitų institucijų veikla ŠAP plėtros dalykais. ŠAP objektų plėtrą aptaria šios institucijos:

1) žmonių profesinio mokymo institucijos organizuoja profesinės kompetencijos kėlimą Mokyklų direktorių pavaduotojų ūkiui, Mokyklų steigėjų administratorių (švietimo ūkio vadybininkų), mokytojų (statybos technologijų dalyko dėstytojų) bei sukuria atitinkamas kompetencijos kėlimo, kvalifikacijos kėlimo bei atestavimo struktūras;

2) aukštųjų mokyklų senatai aptaria galimybes rengti specialistus: bendrojo lavinimo mokyklos ūkio ekonomus (ūkvedžius) (pvz. Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiuose universitetuose); mokyklų techninio turto prižiūrėtojus (pvz., Vilniaus Gedimino technikos universitete); švietimo ūkio valdytojus (pvz., Vytauto Didžiojo ir M.Romerio universitetuose) arba jas sujungia su pedagogine specialybe (pvz., technologijų, buities kultūros ir pan.);

3) žiniasklaidos priemonių redaktoriai (pvz., „Švietimo naujienų“, „Dialogo“, „Savivaldybės žinių“ ir kt.) bei Interneto portalų laikojuoliai (pvz., „Zebra“, „Švietimo naujienos“ ir kt.) visuomenę periodiškai informuoja ŠAP teikimo reikalais;

4) švietimo įstaigų steigėjų administracijos laikinai vadovaujasi „ŠAP formavimo, tvarkymo ir atnaujinimo nuostatomis“ iki bus patvirtinti reikiami teisės aktai;

5) visuomeninės organizacijos teikia pilietines iniciatyvas, nagrinėjant ŠAP, bendradarbiauja su vietos valdžia;

6) švietimo institucijos ŠAP problemas aptaria su visuomenę įvairiuose renginiuose (pvz., konferencijoje, forume, Internetu, LRT ir pan.).

Mokyklos išgyvenimo priemonės. Žemiau teikiu medžiagą išgyvenimo gairėms parengti, t.y. siūlau atskirų institucijų veiklą, teikiant ŠAP ekonominio-finansinio sunkmečio metu.

Išgyvenimo gairės – tai veiklos nuorodos kokios priemonės turėtų būti paruoštos ŠAP objektų funkcionavimui užtikrinti ekonominio-finansinio sunkmečio sąlygomis.

Gairių paskirtis: nužymėti ŠAP teikimo politikos siekius, tikslus ir uždavinius, numatyti kokiomis priemonėmis ir kokiais ištekliais Lietuva užtikrins Mokyklų išgyvenimą sunkmetyje bei išplėtos visiems prieinamą ir mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią švietimo sistemą (plačiau žr. 5 priedas).

Kuriant gaires siekti:

. aptarti ŠAP pagrindinius reikalavimus, kuriuos kelia ekonominis ir finansinis sunkmetis;

. įvardinti esmines spręstinas problemas;

- . įvertinti kainų šuolio pasekmes;
- . įvertinti keliamus trūkumus;
- . nužymėti tolesnės švietimo sistemos pertvarkos gaires bei būtinus darbus;
- . aptarti sisteminį pakeitimą (ŠMM turi rūpintis ir švietimo patogumais, centralizuoti veiksmus ir juos įterpti į bendrą krizės įveikimo kontekstą);
- . aptarti hierarchijos veiksmus;
- . apsvarstyti siūlomas priemones su visuomenės nariais, specialistais, valstybės institucijomis ir pan.

Plačiau [17].

P.S. Suprantama, kad daugelis siūlymų tai lyg „*mėginimas sniego gniūžtėmis sustabdyti judantį (gal ir ne tuo keliu važiuojantį) Euro traukinį*“. Tačiau mano noras yra - siūlymus prasmingai įgyvendinti praktikoje.

IX skirsnis. Laukiami rezultatai ir pasekmės

Įgyvendinus *Nuorodų* tikslus ir uždavinius bus gauti šie *rezultatai*: išlaikyta bei pagerinta ŠAP būklė; gyventojai galės lengviau įgyti žinių ir kvalifikaciją, jas atnaujinti, tobulintis; sėkmingiau prisitaikyti gyventi ir dirbti sparčiai kintančioje visuomenės aplinkoje; LT Vyriausybės ir savivaldybių administracijos veiksmingiau, racionaliau ir lanksčiau spręš ŠAP teikimo valdymo, išteklių naudojimo klausimus; pagerėjęs ugdymo proceso ir ŠAP plėtros tarpusavio ryšys, palaipsniui gerėjanti švietimo kokybė, įvykdyta ES nuoroda „Mokytis visą gyvenimą“, švietimo įstaigų ūkio tarnybos plėtros mokėjimą (žinias) bei informaciją sparčiai didėjančios globalizacijos ir specializacijos sąlygomis; miesto ir kaimo moksleiviams turės suvienodintas sąlygas naudotis ŠAP teikiamomis galimybėmis; moksleiviai bei mokytojai lengviau integruosis į pasaulio ir ES programas ir projektus, bus aktyviais jų vykdytojas.

Įgyvendinus *Nuorodų* tikslus ir uždavinius bus gautos šios teisinio reguliavimo *pasekmės*. Pasinaudojant *Nuorodomis* bus sukurta aiški hierarchizuota ŠAP valdymo sistema, kurioje įvardintos ŠAP teikimo, naudojimo ir kt. kompetencijos ir privalomumo ribos. Tokia sistema panaikina spekuliaciją lėšomis ir aiškiai įvardina atsakomybės ribas. Numatomi privalomi dokumentai: valstybės ir savivaldybės institucijoms laikinos nuostatos, ŠAP teikimo bendrieji modeliai, savivaldybių lygmens – reglamentai ir vietiniai modeliai, švietimo įstaigoms – naudojimo taisyklės ir pareigybių aprašai, rekomendacijos. Tokia sistema panaikins skirtingo detalumo dokumentų turiniu ir aiškiai išvardins atsakomybės ribas, leis išvengti spekuliaciją lėšomis, ŠAP būkle, rezultatais.

Planai bus rengiami pagal darniosios plėtros principus, derinant skirtingų sektorių strategijas ir interesų grupių siekius. Veiklos planavimą pakeis kokybės siekiantis planavimas. Pradės veikti ŠAP kokybę užtikrinantis ekspertizės institutas.

Įjungus ŠAP į švietimo sistemą paprastės ir trumpės procedūros, bus išvengta jų dubliavimo, gerės švietimo kokybė. Bus numatyti instrumentai valdyti miestų, miestelių ir kaimų švietimo įstaigų plėtros procesus ir įgyvendinti ŠAP kūrimo dokumentų (ypač bendrųjų *Nuostatų*) sprendinius, planų rengimą organizuojančios bei tvirtinančios institucijos bus įpareigosotos prisiimti įsipareigojimus dėl šių planų įgyvendinimo.

P.S. Plačiau [17].

X skirsnis. ŠAP teikimo valdymas

ŠAP teikimo valdymas turi būti vieningas, tikslinis ir suderintas visose su švietimu susietose institucijose. Valdžios ir valdymo institucijos, turi reikiamus įsipareigojimus ir

pakankamus įgaliojimus ŠAP teikimui valdyti, derinti ir koordinuoti šiuos darbus. Steigiamas Nacionalinė ŠAP teikimo susivienijimas (žr. 13 priedas) - tai institucija, turinti LR Vyriausybės įgaliojimus, leidžiančius įveikti valstybinių institucijų žinybiškumą, atveriančius realias galimybes reguliuoti, derinti įvairių lygių institucijų veiklą, plėtoti ŠAP.

Svarbiausios Lietuvos ŠAP plėtros kryptys yra šios: strateginių ŠAP plėtros programų rengimas; ŠAP sistemos kūrimo ir funkcionavimo koordinavimas; ministerijų, kitų valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų rengiamų ŠAP projektų derinimas; ŠAP finansavimo strategijos formavimas ir įgyvendinimas; tarptautinių fondų paieškos ir fondų lėšų panaudojimo koordinavimas; tarptautinio bendradarbiavimo koordinavimas.

P.S. Plačiau [17].

XI skirsnis. Nuorodų įgyvendinimo priemonės

Nuorodos įgyvendinamos šiomis priemonėmis:

. *politinės*: specialių įstatymų leidimas, organizaciniai pakeitimai, subsidijos ar finansinis skatinimas. Jų pagrindu gali būti: *prioritetai* (partijų programos), *iniciatyvos* (asmeninės LR Prezidento, LR Seimo narių, Vyriausybės institucijų, ŠMM, LSA ir pan.); *institucijos* (valstybės, švietimo, verslo, savivaldybių Tarybos ir pan.);

. *bendra vyriausybės strategija*: intervencinė politika, užsienio investicijų pritraukimas, žmogiškųjų išteklių ugdymo rėmimas, tarptautinių ryšių skatinimas;

. *tiksline iniciatyva*: bendrai visai švietimo sistemai, konkrečiai savivaldybei, švietimo įstaigai, rajonui, valstybinėms institucijoms, universitetams ir pan.

Nuorodomis įgyvendinti priemonės: parengiami teisės aktai, kurie leidžia įgyvendinti *Nuorodas*, remiantis *Nuorodomis* parengiama ŠAP plėtros programa, *Nuorodomis* įgyvendinti panaudojami ES struktūrinių fondų lėšos bei tarptautinių bendradarbiavimo ir mainų programų teikiamas galimybės.

P.S. Plačiau [17].

XII skirsnis. ŠAP teikimo finansavimas

ŠAP teikimo finansavimas yra centralizuotas, skaidrus ir efektyvus. Tam laikomasi šių principų: kryptingai koordinuojamos ir sutelkiamos LR valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų, privataus sektoriaus (verslo), ES bei užsienio fondų lėšos; aktyviai bendradarbiaujama su ES fondais; nustatomi spręstinių problemų prioritetai ir jiems skiriamos reikiamos lėšos; panaudojamas Lietuvos specialistų potencialas; koordinuojamas lėšų skirstymas ir kontroliuojamas jų panaudojimas; sudaromos sąlygos verslininkus skatinti dėti savo lėšas į ŠAP plėtrą.

XIII skirsnis. Švietimo aplinkos fizinių objektų naudojimas

Švietimo įstaigų pastatų bei teritorijų naudojime trūksta atitinkamų teisės aktų. Autorius turi parengęs „Nuorodas švietimo aplinkos fiziniams objektams naudoti“, kurių sudėtis yra ši:

I skirsnis. Bendrosios nuorodos: jų paskirtis ir taikymas, pagrindinės sąvokos, ŠAP objektų naudojimo pagrindiniai siekiai, teisė būti steigėju (savininku, valdytoju) ir jos įgyvendinimas, švietimo įstaigos naudotojų santykiai.

II skirsnis. ŠAP objektų naudojimo vyksmo dalyviai ir jų teisės: naudojimo pagrindinės sritys, naudojimo objektai ir vyksmo vykdytojai, teisė būti naudotoju ir jos įgyvendinimas, steigėjo teisė būti naudotoju ir jos įgyvendinimas, teisė būti aptarnautoju ir

jos įgyvendinimas, teisė būti priežiūros ir sanitarinio išlaikymo vykdytoju ir jos įgyvendinimas, teisė būti vietos savivaldos objektų kontrolės institucija ir jos įgyvendinimas, teisė būti valstybine kontrolės institucija ir jos įgyvendinimas.

III skirsnis. ŠAP objektų naudojimo vyksmo organizavimas: naudojimo vyksmo organizavimo dėmenys, naudojimo vyksmo dokumentai, objektų naudojimas ir išsaugojimas, objektų išnaudojimas, objektų techninis naudojimas, objektų techninis aptarnavimas, techninės būklės kontrolė, objekto duomenų aprašas, priežiūra ir sanitarinis išlaikymas, atstatymas/išsaugojimas, naudojimo nutraukimas, nugriovimas.

IV skirsnis. Savanoriškas ŠAP atnaujinimas: sąlygų gerinimas, visuomenės pagalba atnaujinimo procese.

V skirsnis. Baigiamosios nuostatos: atsakomybė už *Nuostatų* pažeidimus, ginčų ir skundų nagrinėjimas, ŠAP objektų formavimo proceso dalyvių atsakomybių nustatymas ir žalos atlyginimas. Sprendimas, *Nuostatų* įsigaliojimas ir įgyvendinimas.

P.S. Plačiau [17].

XIV skirsnis. Numatomi papildyti ar pakeisti teisės aktai

Priėmus *Nuorodas* būtina papildyti ar pakeisti šiuos teisės aktus: Švietimo, Statybos, LR vietos savivaldos, LR viešo administravimo, LR žemės įstatymus.

Vietoje pabaigos: *pilotas* – švietimo gelbėtojas

Lėktuvo pilotas (buv. VISI studentas) susikaupęs bando išsilaikyti reikiamame aukštyje. Nelauktai sutrinka variklio darbas, reikia leistis. Keleiviai (krepšininkas, lietuviška „airė“, dvasininkas, moksleivis ir pensininkas) įspėjami, jog yra tik 4 parašiotai ir , norintys juos gauti, turi nurodyti priežastis, kodėl jie turi būti žemėje.

Keleivių atsakymai buvo šie:

- . krepšininkas: padėti statyti sporto salę pradinėje mokykloje;
- . dvasininkas: nuvykti į naujos mokyklos atidarymą Radviliškio raj.
- . moksleivis: dalyvauti konkurse „Mokykla – 2020“;
- . lietuviška „airė“: aplankyti anglų kalbos mokytoją po „mokslių“ Airijoje.

Atsakymai pilotą tenkino. Visi gavo parašiotus ir iššoko. Liko tik pensininkas. Pilotas atpažino savo buv. dėstytoją, nustebo ir sako: „Kuo galiu būti Jums naudingas, docente? Turiu ryšių...valdžioje. Ką Jūs norite žemėje padaryti? Greitai sakykite, nes lėktuvus leidžiasi...“

Pensininkas: „Galiu Jums padėti grįžti į ... LR Seimą“.

Pilotas, nustebo, patraukė vairalazdę, lėktuvus nustojo leistis, ir pasidomėjo, kaip tai galima padaryti? Man trūksta ...balsų.

Pensininkas: „Imkitės švietimo reformos ir visi mokytojai, darželių auklėtojos, moksleiviai, jų tėveliai atiduos už Jus savo balsus...10 metų dirbau prie šių reikalų ir turiu reikiamos medžiagos, kaip tai atlikti. Tačiau bėda – amžius, niekam tai nerūpi ir ... lėktuvus...gali sudužti“.

Pilotas: „Na, jau ne. Švietime jau nėra ką reformuoti“.

Pensininkas: Yra. Reikia atitaisyti sisteminę klaidą – pradėti rūpintis švietimo aplinka bei patogumais, Jums, kaip statybininkui turėtų būti suprantama. Kodėl visi keturi keleiviai paminėjo mokyklas? Esame ES, tačiau mūsų pradinės mokyklos be sporto salių, naujų mokyklų ES identitete beveik nestatome, moksleiviai neištraukiami pastatų bei teritorijų būklei gerinti, moksleiviai važiuoja uždarbiauti bei mokytis į kitas šalis. Niekam tai nerūpi – „viskas labai gerai“. Todėl ir „Švietimo įstatyme“ ugdymas bei mokymasis neapibrėžta kur vyksta...Gal Afrikoje po...palme? Tik ne Lietuvoje.

Pilotas (juokdamasis, tai būna retai): „Aš juos tik pagąsdinau. Dabar lėktuvui lengviau, dar nuskrisime iki ... Jūsų namų Vievyje...Docente, sakykite, ką reikia daryti?“

Pensininkas: „Viskas pateikta konkurso „Lietuvos švietimo scenarijai“ medžiagoje“.

Pilotas: „Neturiu laiko skaityti. Man dar reikia į šokių repeticiją suspėti. Gal trumpai apie esmę?“

Pensininkas: „Reikia iniciatyvaus žmogaus, kuris imtųsi švietimo pertvarkos, sunkmečiui išgyventi ir tapti šiuolaikine identiška ES. Tam reikia įsteigti švietimo aplinka bei patogumais besirūpinančią instituciją (klasterį), kurios direktoriumi būtų - A.M.“

Pilotas (susimąsto): „Bet tai ne mano partijos narys...O kiek Jūsų medžiaga gali kainuoti?“

Pensininkas: „Nieko. Tik reikia Jūsų noro ją perskaityti ir imtis veiksmų“.

Pilotas: „Aš tai noriu, bet kiek institucijos veiklai reikia „pinigėlių“ ir kur jų gauti?“

Pensininkas: „10 milijonų eurų trims metams iš ES struktūrinių fondų arba dalyvauti „InoklasterLT“ kūrimo konkurse (paraiškos iki 2012.01.31)“.

Pilotas: „Tai ne problema, tapsiu LR Seimo nariu ir viską sutvarkysiu“.

Pilotas nudžiugo atsiradusia galimybe padėti...sau (ne Lietuvos švietimui). Sukirto su pensininku rankomis. Atidavė jam savo atsarginį parašutą. Pamojavo lėktuvo sparnais ir pasuko ieškoti pinigų ...Briuselyje.

Naudota literatūra:

1. ŠMM leidinys: Lietuva. Švietimas regionuose 2008. Švietimo aplinka.
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Svietimas%20regionuose%202008-web.pdf
2. Monkevičius A. Savivaldybė turi išmokti šeimininkauti // LR, laida „Proskyna“, 2001 m. vasario 7 d, vedėja J.Jurkūnienė.
3. Monkevičius A. „XXI amžius“ // 2004. vasario 18 d. nr.4 (73).
4. Pavilionis R. Apie politinę valią švietime // LR laida „Ryto garsai“, 2001.12.2., vedėjas žurnalistas V. Markevičius.
5. Salys T. „Dėl mokyklų tobulinimo programos patvirtinimo“ // Vyriausybės Žinios, 2002 gegužės 31 d. HN 69: 1997. Šiluminis komfortas ir pakankama šiluminė aplinka darbo patalpose.
6. Laurinčiukienė L. Šilta. Gražu. Efektyvu // Švietimo naujienos. 2002/XII/20.
7. Žiema ant nosies, o mokyklos be langų // Kauno diena, 2010.11.09.
8. Vilniaus moksleiviai Rugsėjo 1-ąją švęs statybose//Kauno diena, 2010.08.17.
9. Seimo nariai biudžeto lėšas nori nukreipti savų apygardų mokykloms // Kauno diena, 2010.10.21.
10. Radzivonas A. Energijos taupymo pradmenys įgyjami mokykloje // Lietuvos Aidas, 98.05.29, Nr.102.
11. Radzivonas A. Kada mokykla taps atnaujinta? // Žalioji Lietuva, 1999.09, Nr.16 (110).
12. Radzivonas A. Mūsų pagalba mokyklai, kad ji būtų šiltesnė, sveikesnė, saugesnė // Turtas (priedas „Lietuvos Rytas“), 2000.09.6, Nr.14(38).
13. Radzivonas A. Apie ūkiškumą mokykloje // Švietimo naujienos. 2003.IX.
14. Radzivonas A. Norime geros aplinkos mokykloje! Prašau...//Vilnius, 2003.
15. Radzivonas A. Mokyklos aplinka: jos priežiūra ir efektyvus derinimas su mokyklos kaita // Bendravimo tiltai, MTC, Vilnius, 2003.
16. Radzivonas A. Vėžlio žingsniu // Dialogas, 2007 m. rugpjūčio 10 d.

17. Radzivonas A. Mokyklos ugdymo/mokymosi aplinka: kryžkelės, nuomonės, siūlymai [Elektroninis išteklius], 2008 – 1 - elektron. opt. diskas (CD-ROM).- ISBN 978-9955-800-07-1.

18. Radzivonas A. Laiškas LR Prezidentei D. Grybauskaitei „Švietimo sistemos pertvarka: iššūkis visai visuomenei“, 2009.11.17.

19. Steponavičius G. Atsakymas „Dėl Arnoldo Radzivono prašymo“//Nr. PAR-24/13/76-32; 2010-02-09.

20. Skomskis J. Šalies mokykla atsidūrusi kryžkelėje // Respublika. 2009.09.5.

21. Švietimo aplinkos programa. The Education Environment Program. Authors: David E. Anstrand, RA, REFP, Edward E. Kirkbride, NCARB, REFP. (Designshare, Minneapolis, MN , 2008). <http://www.designshare.com/index.php/articles/education-environment-program/>

1 priedas

ŠAP problemos žiniasklaidoje

Žiniasklaida plačiai informuoja apie bendro lavinimo mokyklų ugdymo/mokymosi fizinės aplinkos bei darbo sąlygų trūkumus. Problemų esmė dažnai tiksliai atsispindi vien tik straipsnių pavadinimuose. Pavyzdžiui:

1) *sanitarinių sąlygų pažeidimai*: „Mokykloje laikas sustojo nuo pokario metų“ (Sostinė, 2003.12.06); „Dėl blogo apšvietimo prastėja moksleivių rega“ (Lietuvos rytas, 2003.02.01); „Moksleiviai grūdinasi apledėjusiose sporto salėse“ (Sostinė, 2006.01.26); „Į kūno kultūros pamokas – tarytum į katorgą“ (Sostinė, 2006.03.14); „Sostinės mokykloms – islando verdiktas“ (Sostinė, 2006.12. 21); „Į pamokas moksleiviams tenka pasiimti ir skėčius“ (Sostinė, 2006.09.26); „Gimnazistams – išbandymas pelėšiais“ (Lietuvos rytas, 2006.09.7); „Vilniaus ir „Rubicon“ sutartis – dvigubu dugnu“ (Lietuvos žinios, 2006.03.16);

2) *sveikatos sutrikimai*: „Tariamų skanėstų pinklės“ (Kauno diena, 2001.10.10); „Dvyliktokas pirmoko suole“ (Kauno diena 2001.09.22);

3) *renovacijos klaidos*: „Rekonstrukcija išryškino ydas“ (Lietuvos rytas, 2006.11.15); „Komisija aiškinsis mokyklų renovacijos vilkinimo priežastis“ (Respublika, 2007.09.04);

4) *lėšų švaistymas*: „Abejotini milijonai kiauriems mokyklų stogams“ (Kauno diena, 2001.01.08); „Milijonai litų atsidūrė atgrubnagių kišenėse“ (Lietuvos rytas, 2006.01.21); „Mokykla – be stadiono, verslininkai – be pinigų“ (Sostinė, 2006.08.24);

5) *turto naikinimas*: „Vandalai niokoja darželius ir mokyklas“ (Lietuvos rytas, 2006.11.08); „Mokyklas nuo banditų apsaugos tik tvoros“ (Sostinė, 2007.09.01);

6) *vargingas mokyklos pasiekimas*: „Pradinukai kilometrus iki mokyklos įveikia pėsčiomis“ (Lietuvos žinios, 2002.09.04);

7) Mokyklos bendruomenės veikla: Kučinskaitė J. Kurią gimnaziją pasirinkti // Veidas, 2007.08.16.

8) *politinės nuostatos nebuvimas*: „Valdininkų užvirtą košę srebja mokiniai ir mokytojai“ (Lietuvos rytas, 2002.08.31); „Valdininkai susikibo dėl mokyklų rekonstrukcijos“ (Sostinė, 2006.10.26); „Politikų intrigos neaplenkė ir vidurinių mokyklų“ (Sostinė, 2007.09.01);

Išskirtinė situacija pateikta straipsnyje „*Mokiniai nuo šalčio ginasi streiku*“ (Lietuvos rytas, 2006, 11. 9): Lazdijų rajono Šeštokų vidurinėje mokykloje – streikas. Moksleivių kantrybė trūko, nes kai kuriose klasėse temperatūra tesiekė 7 laipsnius šilumos... nes per langus pučia vėjai...

P.S. Plačiau [17].

Nuorodų panaudojimo variantai

Situacijos vertinimas. LR Seimo kadencijos: 2012-16; 2016-20 ir 2020-24 m. LR Prezidento kadencijos: 2009-14; 2014-19 ir 2019-24 m. Tikėtis efektyvių švietimo sistemos pakitimų (išgyvenant sunkmetį, integruojantis į ES bei formuojant vieningą ŠAP teikimo sistemą šalyje) galima tikėtis sutampant šių institucijų veiklų pikams, t.y. 2019-20 metai. Tam reikalingas politinių žmonių geranoriškas požiūris į šalies švietimo kokybę.

Įvertinant esamas situacijas, tikėtini švietimo raidos scenarijaus (ŠAP teikimo) vykdymo formalusis, sunkmečio, ES identiteto bei šeimnininko variantai.

Formalusis (F) – tai medžiagos pateikimas visuomenei. LR Seimas (dabartinės sudėties) iki kadencijos pabaigos formaliai pripažįsta problemą („reikia ką tai daryti...bet nėra tam laiko“), bet nesiima jokių veiksmų ŠAP problemoms spręsti. Efektyvus rezultatas: priimta nuostata „ŠAP – švietimo sistemos ūkio posistemė“. Tam reikalinga gera politikų valia.

Sunkmečio (S) – tai pavienių sprendimų priėmimas bei akcijų vykdymas sunkmečio pasekmėms mažinti švietimo sistemoje. 2012 – 16 m. kadencijos LR Seime atskiri jauni nariai (R.Žemaitaitis, A.Bilotaitė, V.Mazuronis, E.Žakaris ir kt.) pradeda domėtis ŠAP dalykais. Jų iniciatyva aptariamos sunkmečio problemos švietimo sistemoje (2013-14 m.). LR Seimas priima pavienius sprendimus švietimo sistemai gerinti (papildyti „Švietimo įstatymą“ dėl ŠAP dalykų; dėl ŠMM struktūros pakeitimų; dėl naujos kadencijos švietimo, mokslo ir kultūros komiteto funkcijų papildymo – rūpintis ŠAP dalykais; dėl naujų struktūrų LR Prezidentūroje, LR Vyriausybėje bei LSA; dėl išgyvenimo priemonių švietimo įstaigose ir pan.). Efektyvus rezultatas: suformuota ŠAP strategija iki 2023 m. Tam reikalingi bendri LR Seimo, LR Vyriausybės, ŠMM ir , kadenciją baigiančios, LR Prezidentės D.Grybauskaitės veiksmai.

ES identiteto (EI) – tai teisinių bei organizacinių priemonių vykdymas ŠAP sistemai suformuoti. 2016 – 2020 m kadencijos LR Seime pradeda dirbti papildytų funkcijų Švietimo bei ŠAP, mokslo ir kultūros komitetas. Pastarasis 2016-17 m. teikia aptarimui projektą „ŠAP ES identitete“ ir Seime priimami teisės aktai vieningai ŠAP teikimo sistemai sukurti šalyje. Efektyvus rezultatas: 2019-20 m pradeda realiai funkcionuoti vieninga ŠAP teikimo sistema. Tam reikalingas šiuolaikiškas požiūris į švietimo sistemą.

Šeimnininko (Š) – tai vieningos ŠAP teikimo sistemos šalyje formavimas, t.y. visų ŠAP veiklos funkcijų sutelkimas valstybinėje ar privačioje institucijoje – ŠAP teikimo susivienijime (žr. 13 priedas). Efektyvus rezultatas: skaidri veikla bei išteklių ekonomišką sunaudojimas. Tam reikalingas šeimnininko požiūris į šalies ūkio valdymą LR Prezidentūroje, Seime, Vyriausybėje, LSA, savivaldybėse, švietimo įstaigose.

Įvertinant esamą politinę bei finansinę-ekonominę situacijas, tikėtini *Nuorodų* panaudojimo optimistinis, pesimistinis ir optimalus variantai.

Optimistinis variantas („prezidento“). 2011 m. gruodžio mėn. LR Prezidentė D.Grybauskaitė inicijuoja specialistų pasitarimą tema „Švietimo sparti raida – ŠAP būklės kontekste“, kuriame aptariami ŠAP plėtros esminiai dalykai pagal *Nuorodas*. 2012 m. iki kadencijos pabaigos LR Seimas pritaria specialistų rezoliucijai naudotis *Nuorodomis*. 2013 m. naujoji LR Vyriausybė suformuoja laikinas ŠAP plėtros nuostatas ir 2014 m jas pradeda aktyviai vykdyti ŠMM bei atskiros ministerijos, LSA, savivaldybių bei švietimo įstaigų administracijos. Tuo pat metu sparčiai inicijuojami bandomieji ŠAP projektai, kuriuos remia privačios institucijos bei pritaikoma užsienio šalių patirtis. 2016 m. suformuojami ŠAP visų formų teikimo sisteminiai pagrindai. Tokiu būdu greitai vykdoma švietimo raida ir tai prisidedama prie Lietuvos švietimo kokybės spartaus kylimo. Laukiamos pasekmės:

operatyvus ŠAP plėtros valdymas, efektyvus lėšų panaudojimas, gera ŠAP objektų būklė, koordinuotas ugdymo proceso ir ŠAP plėtros tarpusavio ryšys, įvykdytas ES reikalavimas „Mokytis – visą gyvenimą“, sparti integracija į pasaulio bei ES visuomenę. Reikalingos priemonės: LR Prezidentės D.Grybauskaitės noras operatyviai gerinti švietimo kokybę, teisėtvarkos, valdžios atstovų ir vykdytojų optimistinis mąstymas bei operatyvūs veiksmai, atsakomybės perkėlimas apibrėžtoms institucijoms, ypač ŠMM, platus ES struktūrinių lėšų panaudojimas.

Pesimistinis variantas („formalusis“). 2012 m. baigiantis kadencijai LR Seimas nepripažįsta, jog „ŠAP yra švietimo sistemos ekonominė posistemė“, LR Vyriausybė ir vietinė valdžia nepritaria *Nuorodoms* ir nesiima priemonių ŠAP plėtros koncepcijai parengti, neieškoma galimų finansavimo šaltinių ir nevykdomi bendrieji ŠAP projektai. Tokiu būdu ilgam sustabdoma švietimo kokybės raida. Laukiamos pasekmės: ŠAP valdymas ir toliau lieka chaotiškas, neefektyvus ir neskaidrus lėšų panaudojimas, prastėjanti ŠAP objektų būklė, silpnas ugdymo proceso ir ŠAP plėtros tarpusavio ryšys, toliau blogėjanti švietimo kokybė, neįvykdyta ES nuoroda „Mokytis visą gyvenimą“, sudėtingesnė integracija į pasaulio bei ES visuomenę. Trukdžių priežastys: LR Seimo narių abejingumas švietimo raidai, nenoras suprasti švietimo sisteminės klaidos esmės, formalus ŠAP dalykų priėmimas.

Optimalus variantas („šeimininko“). Specialistai pritaria *Nuorodoms* ir priimama „ŠAP plėtros programa 2013-23 m. 2015-16 m. inicijuojami ir įgyvendinami bandomieji ŠAP plėtros projektai. Įvertinus jų rezultatus ir rinkos poreikius, 2017-18 m. steigiamas vieningas ŠAP teikimo tinklas. Sudaroma inovacijoms palanki dirva, stiprinamas ryšys tarp ugdymo ir ŠAP plėtros, įvertinama patirtis. 2023 m. galutinai suformuojama vieninga ŠAP teikimo institucija. Laukiamos pasekmės: išlaikoma ŠAP būklė, gerėjantis ugdymo proceso ir ŠAP plėtros tarpusavio ryšys, skaidrus ir efektyvus lėšų panaudojimas, geresnė švietimo kokybė, įvykdyta ES nuoroda „Mokytis visą gyvenimą“, lengvesnė integracija į pasaulio bei ES visuomenę. Teigiamas ŠAP plėtros poveikis reikšis palaipsniui, bus stiprėjantis ir ilgalaikis. Tikėtinos galimybės: LR Seimo, Vyriausybės ir ŠMM atsakingų asmenų gebėjimas matyti švietimo raidą šeimininko požiūriu.

3 priedas

Specialistų sąrašas Nuorodų poreikiui įvertinti

Nuorodų poreikiui įvertinti būtų svari būtų, turėjusių su ŠAP dalykais betarpišką ryšį, specialistų nuomonė:

. švietimo darbuotojai (buvę ar dar dirbantys): A.Monkevičius, R.Ališauskas, A.Puodžiukas, D.Numgaudis, A.Kurienė, Medalinskas (tėvas), J.Morozovas (buv. statybos sk, vadovas), T.Salys, L.Kvaraciejienė, E.Pranckūnienė, M.Vildžiūnienė, A.Birietienė., K.Viskantienė, D.Šukienė ir kt.);

. LR Seimo nariai: J.Veselka, R. Žemaitaitis, A.Bilotaitė, V.Mazuronis ir kt.;

. buvę atsakingi darbuotojai: A.Sakalas, R.Paksas, G.Babravičius;

. savivaldybių ir mokyklų ūkio tarnybų darbuotojai;

. mokslininkai: ŠU M.Pelikša, VGTU Č.Ignatavičius, V.Martynaitis, S.Marčiukaitis, E.Tuomas, FTI R.Škėma, SAMTI V.Stankevičius ir kt.;

. žurnalistai: A.Žemaitienė, D.Juočerytė, J.Kučinskaitė, A.Navickas, A.Arlauskienė, S.Trinkūnaitė ir kt.;

. „Žaliųjų judėjimo“ atstovai: L.Vainius, L.Galkutė, A.Kontautas (Klaipėdos universitetas);

. architektai ir statybininkai: S.Kuncevičius, A.Geibūnas (buv. tipinių mokyklų autorius), A.Vapšys (buv. Statybos ministras);

- . higienistai: B.Žilėnienė ir kt.;
- . verslininkai: V. Karbauskis, V.Valkiūnas, V.Matijošaitis ir kt.

4 priedas

„Švietimo įstatymo“ papildymai ar naujo parengimas

„Švietimo įstatymą“ papildyti pagal teikiamas pataisas arba jį papildyti atskiru skirsniu „ŠAP“;

. parengti atskirą „ŠAP“ koncepciją, po to - atitinkamą įstatymą (galima panaudoti autoriaus medžiagą, žr. 12 priedas).

„Švietimo įstatyme“ tikslinga įvertinti šias pastabas bei numatyti būdus švietimo įstaigoms išgyventi sunkmetį ir tapti šiuolaikine ES identiteto mokykla.

„Švietimo įstatymas“ papildomas šiomis nuostatomis (žr. 4 priedas):

1. *Mokyklos ugdymo/mokymosi aplinka* - tai mokytojo/moksleivio darbo vieta supančioji švietimo įstaigą erdvė (terpė), kur gali būti rizikos veiksniai (pvz., fizinis, fizikinis, cheminis, biologinis ir kt.).

2. *ŠAP* yra švietimo sistemos ūkio posistemė.

3. *ŠAP* veiklos formos:

1) *suformavimas* - iki *Mokyklos* naudojimo pradžios Švietimo, ŠAP, Statybos įstatymo bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka;

2) *naudojimas* - nuo ugdymo/mokymosi pradžios iki pabaigos Švietimo įstatymo bei kitų teisės aktų (pvz., ŠAP įstatymas) nustatyta tvarka;

3) *tvarkymas* - visu *Mokyklos* naudojimo metu Statybos įstatymo, statybos techninio reglamento, higienos normų bei kitų teisės aktų (pvz., ŠAP įstatymas) nustatyta tvarka;

4) *atnaujinimas* - kai esamos darbo/poilsio sąlygos netinka ugdymo/mokymosi procesui ar neatitinka normų reikalavimams, Statybos įstatymu bei kitų teisės aktų (pvz., ŠAP įstatymas) nustatyta tvarka;

5) *uždarymas* - kai esamos darbo/poilsio sąlygos netinka ugdymo/mokymosi procesui, neatitinka normų reikalavimų, *Mokyklos* eksploatavimo rizikos įvertinimas yra nepalankus, ar dėl kitų priežasčių, Švietimo įstatymo nustatyta tvarka.

4. *Įvertinti Mokyklos eksploatavimo riziką* statiniams, statytiems iki 1995 metų sausio 1 d. arba nustačius naudojimo metu žymius eksploatacijos kokybės pažeidimus.

6. Nustatyti *Mokyklos materialinio-techninio* (toliau *MTT*) naudojimo ir priežiūros vyksmo *dalyvių atsakomybę*, kuri gali būti ši:

1) *Mokyklos steigėjo administratorius* - už *MTT* naudojimo ir priežiūros proceso valdymą, *MTT* techninės eksploatacijos sistemos formavimą;

2) *MTT naudotojas* - už *MTT* naudojimą pagal paskirtį visu jo naudojimo metu;

3) *aplinkos prižiūrėtojas* - už savalaikį ugdymo/mokymosi aplinkos ir darbo/poilsio sąlygų sanitarinį išlaikymą;

4) *MTT techninis prižiūrėtojas* - už nuolatinį *MTT* stebėjimą ir gedimų savalaikį pašalinimą;

5) *technikos aptarnautojas* - už nepertraukiamą *MTT* darbo procesą pagal projektą;

6) *mokslo patarnautojas* (institucija) - už tyrimo duomenų efektyvumą;

7) *savivaldybės kontrolierius* - už savalaikį *Mokyklos* naudojimo vyksmo tikrinimą;

8) *valstybės kontrolierius* - už valstybės įstatymų (Statybos) laikymosi tvarkos tikrinimą.

Taip pat „Švietimo įstatyme“ pateikti šių sąvokų aprašus (galima panaudoti autoriaus suformuluotas): Švietimo įstaiga (toliau - *Mokykla*), mokyklos steigėjas, mokyklos naudotojas, funkcionavimo išteklių, materialieji išteklių, mokyklos aplinka, ugdymo/mokymosi aplinka, edukacinė aplinka, mokymosi aplinka, darbas Mokykloje, darbo, žmogaus darbo sąlygos, rizikos veiksnys, poilsio sąlygos, darbo/poilsio sąlygos, žmonių sveikatingumas ir ekologija, materialusis-techninis turtas, švietimo patogumai, švietimo aplinkos objektų (patogumų) teikimas, švietimo patogumų modelis, švietimo pastatas, mokyklos ūkis.

P.S. Plačiau [17].

5 priedas

ŠAP teikimo modelio formavimas

ŠAP teikimo esminis reikalavimas yra užtikrinti šalies švietimo įstaigų ugdymo/mokymosi aplinką ir darbo/poilsio sąlygas ES identitete. Šio reikalavimo vykdymo tvarka apibrėžiama atitinkamu ŠAP teikimo modeliu:

1) bendrasis (bazinis) – visoms švietimo įstaigoms, kuris apima bendras priemones esminiams reikalavimams pateikti;

2) vietinis (lokalinis) – atskiroms įstaigų grupėms, kuris pritaikytas pagal bendrąjį modelį, įvertinant *Mokyklos* ugdymo/mokymosi aplinkos specifiką.

ŠAP teikimo modelis formuojamas vadovaujantis „Valstybės švietimo strategijos 2013-2023 metų nuostatomis“.

ŠAP teikimas išgyvenimo metu. *Mokyklos* išgyvenimo organizuotos veiklos priemonės yra šios:

- . akcija „Patirties dalinimasis – išgyvenimo pagrindas“ (žr. 5 priedas);
- . projektas „ŠAP plėtra ekonominio nuosmukio metu“ (žr. 5 priedas);
- . visuomenės pagalba (žr. 7 priedas);
- . *Mokyklų* ūkio tarnybų vadovų profesinės kompetencijos kėlimas, *Mokyklų* ūkio tarnybos vadovų susivienijimo „Stogas“ steigimas (žr. 8 priedas);
- . moksleivių pilietinė, pažintinė-tiriamoji veikla (žr. 9 priedas);
- . visuomenės švietimas pagal „LR ekonomišką energijos naudojimo programą“ (11 priedas).

Akcija „Patirties dalinimasis – išgyvenimo pagrindas“ (toliau tekste – Akcija) yra pirminė *Mokyklos* išgyvenimo nuostatų paruošimo stadija. Ja siekiama sutelkti visų tipų švietimo įstaigų (toliau – *Mokyklos*) bendruomenes ŠAP būklei nustatyti. *Akcijos* iniciatoriumi yra savivaldybės administracijos direktorius, kurio funkcijos yra šios:

- . parengti *akcijos* užduotį, vadovaujantis žemiau teikiamomis nuorodomis;
- . paskleisti *akcijos* užduotį Internete, informuoti *Mokyklų* bendruomenę;
- . koordinuoti *akcijos* vyksmą;
- . apibendrinti *akcijos* duomenis, padaryti išvadas;
- . pateikti *akcijos* duomenis (rezultatus) *projekto* vykdytojams.

Akcijos užduotis parengiama pagal nuorodas:

. *siekis*: sutelkti švietimo įstaigos (toliau – *Mokyklos*) bendruomenes savarankiškai veiklai ŠAP būklei aptarti ekonominio-finansinio nuosmukio sąlygose.

. *problemos*, kurių pašalinimui skiriama *akcija*: blogėjanti šalies ekonominė-finansinė būklė *kelia Mokyklai* iššūkį „Išgyventi ir tapti šiuolaikine *Mokykla*“. Švietimo įstaigų steigėjas bei *Mokyklos* bendruomenė nėra pasirengę šiam išgyvenimo iššūkiui priimti. Nežinoma bendruomenės nuomonė dėl ŠAP būklės, pasigendama sprendimų ekonominio-finansinio nuosmukio sąlygomis.

. *tikslas*: sužinoti *Mokyklos* bendruomenės nuomonę dėl ŠAP būklės ir *Mokyklos* išgyvenimo priemonių paruošimo būtinybės.

. *uždavinys*: rinkti ŠAP būklės duomenis, kurių pagrindu bus rengiamas projektas „ŠAP plėtra ekonominio-finansinio nuosmukio metu“.

Projektas „ŠAP teikimas ekonominio-finansinio nuosmukio metu“ (toliau – *projektas*) yra „*Mokyklos* išgyvenimo nuostatų“ paruošimo esminė stadija. Jis vykdomas visose steigėjo švietimo įstaigose ir/ar apskrityse, šalies mastu.

Projekto iniciatoriumi-užsakovu yra reikiamų lėšų turinti institucija (pvz., savivaldybės administracija, visuomeninė organizacija, ES struktūrinės lėšos ir kt.), kurios funkcijos yra šios:

- . apibendrinti *akcijos* duomenis;
- . aptarti savivaldybės taryboje ir priimti sprendimus dėl *projekto* įgyvendinimo;
- . parengti *projekto* užduotį, vadovaujantis teikiamomis *Nuorodomis*;
- . paskleisti *projekto* užduotį *Mokyklose*, Internete;
- . atrinkti norinčius dalyvauti *projekte*;
- . koordinuoti *projekto* vyksmą ir kt.

Projekto užduoti parengiama pagal šias nuostatas:

. *siekis*: dalintis gera patirtimi ir mintimis plėtojant ŠAP . Kartu: *išsaugoti* ŠAP be aiškių gedimų ir defektų; *užtikrinti* darbo (mokymo/mokymosi) bei poilsio sąlygas pagal bendruosius sveikatos saugos (higienos ir sanitarijos) reikalavimus ir švietimo metodikas be sutrikimų sveikatai; numatyti priemones lėšoms taupyti;

. *problemos*, kurių pašalinimui skiriamas *projektas*: blogėjanti šalies ekonominė-finansinė būklė *kelia Mokyklai* iššūkį „Išgyventi ir tapti šiuolaikine *Mokykla*“. Tačiau neturima steigėjo administracijos nuostatų ŠAP plėtrai ekonominio-finansinio nuosmukio sąlygomis. Valstybės dotacijų išlaikomos *Mokyklos* išgyvenimu privalu rūpintis visiems ir tai derėtų pradėti vykdyti jau šiandien.

. *tikslas*: paruošti nuostatas „ŠAP plėtra ekonominio-finansinio nuosmukio metu“ (ŠAP valdymo modelį savivaldybės mastu).

. *uždaviniai*:

1) apibrėžti *Mokyklos* bendruomenės funkcijas, galias, įsipareigojimus, atsakomybes ir atskaitomybę visu *Mokyklos* funkcionavimo (naudojimo) metu sprendžiant ŠAP plėtrą;

2) *įvertinti* ŠAP būklę pagal *akcijos* duomenis ir/ar monitoringo rezultatus (pvz., ŠAP, techninės dokumentacijos, ūkio tarnybos vadovo pareigybės aprašų bei jo profesinės kompetencijos kėlimo, energijos taupymo ir būsto pagrindų projektinio mokymo, šeiminkavimo pagrindų suteikimo būreliuose, *Mokyklos* bendruomenės veiklos ir kt. *Mokykloje*, savivaldybėje, apskrityje ir/ar šalyje);

3) tikslinti ŠAP plėtros problemas (pagal *akcijos* duomenis ir/ar monitoringo rezultatus), jų sprendimus bei priemones *Mokyklai* išgyventi ekonominio-finansinio nuosmukio metu;

4) paruošti ŠAP plėtros nuostatas ekonominio-finansinio nuosmukio metu ir jomis vadovautis.

5) sužinoti skaitytojų nuomonę dėl *Mokyklos* išgyvenimo siekio pagal teikiamus klausimus;

6) supažindinti *Mokyklų* bendruomenę su esminėmis ŠAP plėtros problemomis;

7) teikti siūlymų „Lietuvos ŠAP plėtros“ gairėms parengti.

ŠAP teikimo vietose modelio formavimas. Kiekviena savivaldybė ŠAP teikimą vykdo pagal vietinį (viešo administravimo) modelį, kuris gali būti parengtas ŠAP bendro modelio pagrindu. Tuo tikslu siūloma vykdyti projektą „ŠAP teikimo (viešo administravimo) vietinio modelio kūrimas, tikrinimas ir įgyvendinimas“.

Trumpas projekto apibūdinimas (problemos, kurioms pašalinti skiriamas projektas): savivaldybės, kaip švietimo įstaigos steigėjo, veikloje pasigendama kryptingo ir atsakingo ŠAP teikimo valdymo. Nėra sukurta ŠAP formavimo, jų tvarkymo ir nuolatinio savalaikio atnaujinimo sistema. Priežastis – nėra reikiamų teisės dokumentų. To pasekmė ŠAP teikimo valdymas yra chaotiškas, neužtikrinamas efektyvus materialinio-techninio turto (pastatų, mokymo priemonių) bei komunalinių paslaugų naudojimas, atsilieka nuo ES identiteto. Iki bus parengtas ir patvirtintas „ŠAP įstatymas“, kiekviena savivaldybė parengia vietinį ŠAP teikimui valdyti modelį.

Projekto tikslas: parengti ŠAP teikimo steigėjo viešo administravimo modelį, užtikrinant ŠAP ES identitete visose steigėjo švietimo įstaigose.

Projekto uždaviniai:

- 1) apibrėžti savivaldybės-steigėjų funkcijas, galias, įsipareigojimus, atsakomybes ir atskaitomybę visu švietimo įstaigos naudojimo metu;
  - 2) sukurti veiksmingą ŠAP formavimo, tvarkymo, atnaujinimo sistemą;
  - 3) reglamentuoti *Mokyklų* ūkio tarnybų veiklą;
  - 4) užtikrinti veiksmingą teisės dokumentų, susietų su pastatų bei teritorijų naudojimu ir priežiūra, vykdymą;
  - 5) užtikrinti švietimo įstaigų direktorių pavaduotojų ūkiui profesinės kompetencijos kėlimą;
  - 6) užtikrinti saugią, sveiką ir jaukią ugdymo/mokymosi aplinką;
  - 7) užtikrinti efektyvų pastatų, teritorijų bei komunalinių paslaugų naudojimą;
  - 8) pertvarkyti švietimo įstaigų erdves identiškąs ES.
- P.S. Plačiau [17].

6 priedas

ŠAP teikimas ES identitete

Šalies narystė ES įpareigoja prisidėti prie bendrų tikslų įgyvendinimo. Siekiant užtikrinti kiekvieno žmogaus pasirengimą gyventi ir dirbti vieningoje ES, sudarant jiems prielaidas mokytis visą gyvenimą, siūlau projektą „ŠAP ES identitete“. Jį galima vykdyti atskirų institucijų (pvz., švietimo įstaigos, savivaldybės) lygyje bei visos šalies mastu.

Projekto apibūdinimas (problemos, kurioms panaikinti skiriamas projektas): švietimo įstatymas skirtas ugdymo proceso dalykams aptarti. Visai nuošalyje liko ugdymo/mokymosi fizinė aplinka, patogumai ir darbo/poilsio sąlygos ir kt., kaip esminė sąlyga reikiamai švietimo kokybei pasiekti. ŠAP plėtra neaptarta ir „Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose“ bei „Mokyklų tobulinimo programoje +“, „ŠAP“ nėra įvardinta, kaip švietimo sistemos ūkio posistemė; nesukurta ŠAP teikimo sistema (objektų formavimas, nuolatinis tvarkymas, savalaikis atnaujinimas). Jų kokybė beviltingai atsilieka nuo ES identiteto.

Projekto tikslas: sudaryti prielaidas veiksmingai *Mokyklos* ŠAP teikimui, užtikrinant ugdymo/mokymosi fizinę aplinką, patogumus bei darbo/poilsio sąlygas ES identitete – mokytis žmonėms visą gyvenimą.

Projekto uždaviniai:

- 1) apibrėžti *Mokyklos* bendruomenės funkcijas, galias, įsipareigojimus, atsakomybes ir atskaitomybę visu švietimo įstaigos naudojimo metu sprendžiant ŠAP problemas;

- 2) suformuoti *Mokyklos* ŠAP teikimo modelį;
  - 3) užtikrinti veiksmingą teisės dokumentų, susietų su pastatų bei teritorijų naudojimu ir priežiūra, vykdymą;
  - 4) užtikrinti efektyvų pastatų, teritorijų bei komunalinių paslaugų naudojimą;
  - 5) įvertinti *Mokyklos* teikiamų ŠAP būklę;
  - 6) įgyvendinti priemones pagal *Mokyklos* ŠAP plėtros programą;
  - 7) teikti siūlymų „Lietuvos ŠAP plėtros strateginių nuostatų 2013-2013 metų“ programai parengti.
- P.S. Plačiau [17].

7 priedas

Visuomenės pagalba

Visuomenės tikslinė ir kryptinga pagalba *Mokyklos* ŠAP kokybei gerinti vykdoma „Žmogiškųjų resursų plėtros 2007-2013 metų veiksmų programa“ pagrindu *projektu* „Visuomenės tikslinė ir kryptinga pagalba švietimo įstaigų (bendrojo lavinimo mokyklų) ŠAP teikimui gerinti“ arba žmogaus išteklių plėtra (*Mokyklos* bendruomenės narių).

Tikslas - formuoti teigiamą visuomenės požiūrį į galimybes *Mokyklos* ŠAP teikimo kokybei gerinti.

Uždaviniai:

- 1) informuoti *Mokyklų* bendruomenes apie šį projektą (iniciatyvą) ir skatinti jų savanorišką dalyvavimą projekte;
  - 2) sukurti sėkmingos veiklos (teikiant pagalbą) pavyzdžių atrankos gaires;
  - 3) identifikuoti netradicinės veiklos (pvz., esamos visuomeninių organizacijų struktūrose, sukuriant naujas) sėkmės atvejų ir tai paskleisti bei pristatyti visuomenei viešose akcijose;
  - 4) sukurti sėkmingos veiklos duomenų bazę atskiruose lygiuose;
  - 5) skleisti informaciją, diskutuoti, konsultuoti bendruomenių portale tema „Visuomenės sėkminga pagalba *Mokyklos* ŠAP kokybei gerinti“;
  - 6) skatinti partnerystę tarp NVO ir valdžios institucijų *Mokyklų* ŠAP plėtros strategijai sukurti;
  - 7) suformuoti *Mokyklos* bendruomenės ir vietos savivaldos bendradarbiavimo modelį *Mokyklos* ŠAP kokybei gerinti, kuris padėtų savivaldybių darbui;
  - 8) sukurti įvairesnių pagalbos galimybių pasirinkimo modelius, skirtus įvairaus lygio NVO;
  - 9) išbandyti siūlomus modelius pilotiniuose projektuose skirtingose vietose.
- P.S. Plačiau [17].

8 priedas

Ūkio tarnybos vadovų profesinės kompetencijos kėlimas ir specialistų rengimas

ŠAP priežiūra tiesiogiai rūpinasi ūkio tarnybų vadovai. Reikalingas nuolatinis jų profesinės kompetencijos kėlimas, kuris yra pakankamai žemo lygio. Jų profesinės kompetencijos kėlimo priemonėmis turi rūpintis savivaldybių administracija. Tam reikia parengti kėlimo modelį, tvarką seminarams rengti ir ūkio duomenims rinkti bei sudaryti sąlygas jungtinei veiklai susivienijime „Stogas“

Formuojant švietimo ūkio tarnybos vadovo profesinės kompetencijos kėlimo modelį, vykdomos šios priemonės: *surenkami* asmenų išsilavinimo *duomenys* ir įvertinama jų profesinė kompetencija einamoms pareigoms užimti; *priimami sprendimai*

nurodytų asmenų profesinei kompetencijai kelti bei specialistams rengti; organizuojami kvalifikacijos kėlimo kursai.

Pagrindas: „Žmogaus resursų plėtotės 2007-2013 metų veiksmų programa“ 2 prioritetas „Mokymasis visą gyvenimą“.

Tikslas: parengti *Mokyklų* ūkio tarnybos vadovo profesinės kompetencijos kėlimo modelį.

Uždavinys: patikrinti organizavimo tvarką praktikoje.

Organizatorius: savivaldybės administracija.

Vykdytojas: savivaldybės pedagogų švietimo centras.

Vykdyto vieta: pedagogų švietimo centras, švietimo įstaiga.

Seminaro dalyvis: švietimo įstaigų ūkio tarnybos vadovai.

Seminaro pranešėjai: savivaldybės administracija, specialistai, ekspertai.

Darbo forma: paskaitos, praktiniai užsiėmimai.

Darbo laikas: dvi sesijos, ne darbo metu.

Atsiskaitymo forma: pagal testus.

Metodinė medžiaga (padalinamoji literatūra) (žr. 12 priedas).

Numatomas rezultatas: geresnė darbuotojų profesinė kompetencija.

Mokyklų ūkio tarnybos vadovų profesinei kompetencijai kelti priemone yra ūkio tarnybų darbuotojų susivienijimas „Stogas“ (toliau – *Stogas*). *Stogas* jungia visų tipų švietimo įstaigų (toliau – *Mokyklos*) ŠAP materialinio-techninio turto (toliau – *MTT*) naudojimo ir priežiūros institucijas. *Stogas* įkuriamas *MTT* naudojančių institucijų atstovų steigiamojo susirinkimo sprendimu. Tai yra savarankiškas organas arba bazinės visuomeninės organizacijos (toliau – *BVO*) struktūrinis padalinys (pvz., švietimo, savivaldybės ir kt.).

Tikslas – *Mokyklų* ūkio tarnybų vadovų profesinės kompetencijos kėlimas. Siekiai: šeimininko požiūris į *MTT* taip, kad *Mokykla* būtų šiltesnė, ekonomiškesnė, savo lėšų šeimininkė, sveikesnė, saugesnė, gražesnė, jaukesnė, identiška ES.

Uždaviniai: dalintis patirtimi; kaupti ir dalintis informacija *Mokyklos* švietimo patogumų naudojimo ir priežiūros klausimais; bendradarbiauti su visuomeninėmis organizacijomis ir vietinės valdžios institucijomis; koordinuoti *MTT* atnaujinimo procesą; teikti pagalbą sava *Mokyklai*, miestui, savivaldybei bei šaliai taip, kad *Mokykla* būtų parengta dirbti ES identitete; atstovauti *Mokyklų* ūkio tarnybų vadovų profesiniams reikalams.

P.S. plačiau žr. autoriaus „Kryžkelės“.

Mokyklų ūkio valdymo specialistų rengimo poreikis. *Mokyklų* ūkio valdymo specialistai ir jų *rengimo vietas* gali būti šios:

- 1) „Ekonomas-ūkio valdytojas“ - aukštojoje/aukštesnėje mokyklose;
- 2) „Švietimo ūkio vadybininkas“, steigėjo administratorius - aukštojoje mokykloje;
- 3) „Statybos technologijų“ dalyko mokytojas – aukštesniojoje;
- 4) moksleivių tikslinės pažintinės-tiriamosios veiklos vadovas – aukštojoje mokykloje;
- 5) profesinės kompetencijos kėlimo ekspertas.

Specialistų rengimo pagrindu turi būti „Žmogiškųjų resursų plėtotės 2007-2013 metų veiksmų programa“.

Projektas: savivaldybės *Mokyklų* ūkio efektyvus valdymas.

Tikslai: teikti bendrąsias nuorodas studentams ŠAP atnaujinimo procesui vykdyti, rengti *Mokyklų* direktorių pavaduotojus ūkiui kaip vadybininkus-pedagogus, vystyti mokslinę veiklą.

Kviesti bakalaurus, magistrantus bei doktorantus, kurie susieti su švietimo ūkio vadyba, spręsti *Mokyklų* ūkio valdymo modelius ir įgyvendinti juos praktikoje.
P.S. Plačiau [17].

9 priedas

Moksleivių pilietinė veikla

Mokyklų bendruomenės savanoriška veikla, ŠAP kokybei gerinti, gali padėti valstybei spręsti sunkius finansavimo klausimus. Norint paskatinti moksleivius pradėti rūpintis savosios *Mokyklos* ŠAP gerinimu, savivaldybės administracijai skelbia atvirą konkursą-akciją „Tau, mokykla, mano dovanos“ (toliau – *konkursas*). *Konkurso siekiai*: investicija į mūsų ateitį; sudaryti galimybes patiems tvarkytis, dalyvauti veikloje, būti proceso dalyviu; sudaryti galimybes negatyviems *Mokykloje* reiškiniams išaiškinti bei teigiamiems atrinkti.

Tikslai - skatinti moksleivius domėtis *Mokyklos* patogumais ir kelti ŠAP plėtros problemas. Informuoti visuomenę apie energijos taupų naudojimą *Mokyklose*, ŠAP ir žmonių sveikatos saugojimą, tarpusavio santykių formavimą.

Formuoti ateities *Mokyklos* viziją „Šilta, savo lėšų šeiminingė, ūkiškai besitvarkanti, sąveikaujanti su gamta, sveika, saugi, jauki, identiška ES“.

P.S. Plačiau [17].

Moksleivių pažintinė-tyrimo veikla. Lietuvos gyvenimo sąlygos keičiasi. Formuojamas švietimo sistemos modelis, kur naujoji moksleivių karta turės kitaip žiūrėti į aplinkosaugos, ekologijos bei taupaus energijos vartojimo problemas. Šeiminingo požiūris į *Mokyklos* ŠAP objektų naudojimą, ekonomišką energijos vartojimo elementarių žinių įgijimas ateities *Mokykloje* taps akivaizdi pagalba savai mokyklai, miestui bei visai šaliai.

Moksleivių „šviežios galvos“ gali padėti kitaip spręsti *Mokyklų* ŠAP plėtros klausimus. Tam reikalinga: plėtoti moksleivių domėjimąsi stebėti ir pažinti gamtinę-klimatinę aplinką ir pastatus; plėtoti moksleivių iniciatyvas ekonomišką energijos vartojimo problemoms spręsti vietose; tobulinti ekonomišką energijos vartojimo žinių integravimą į ugdymo/mokymosi procesą; formuoti ekonomišką energijos vartojimo ir aplinkosaugos problemų visumos sampratą ir kt.

Mokyklos ŠAP – 2020. Moksleiviai noriai dalyvauja įvairiuose renginiuose. *Siūloma Mokyklas pradėti tvarkyti savanoriškai bendruomenės narių jėgomis.* Apie tai kalbama projekte „*Mokyklos ŠAP -2020*“ (toliau – *projektas*). Čia nurodytos bendros nuorodos moksleivių praktinei veiklai, prižiūrint bei tvarkant *Mokyklos* ŠAP objektus. Šios veiklos įgūdžių bei žinių galima įgyti pažintinėje-tiriamoje veikloje ir technologijų (ypač statybos) dalyko mokyme.

Projekte siūloma moksleiviams-savanoriams pradėti rūpintis įvairiais ŠAP dalykais. Tai gali būti *Mokyklų* pastatų statybinės-architektūrinės dalies bei inžinerinių sistemų esamos būklės nustatymas, defektų priežasčių analizė ir jų šalinimas, mokymo priemonių atnaujinimas, ugdymo/mokymosi pertvarka, moksleivių dalyvavimas savivaldoje ir kt.

Mokyklos ugdymo/mokymosi fizinės aplinkos objektų tvarkymą bei darbo/poilsio sąlygų gerinimą galima spęsti visuminiu (holistiniu) energijos taupymo požiūriu. Taip galima susieti įvairių sferų problemas (pvz., energijos taupymo, ūkininkavimo, administravimo, sveikos gyvensenos, aplinkosaugos, ekologijos, ugdymo, socialinių, teisinių, susisiekimo, bendravimo dalykus ir kt.).

Projektas gali būti vykdomas savanoriškos veiklos pagrindu ne pamokų metu. Tai gali iš dalies padėti valstybei spręsti sunkius finansavimo klausimus. Sutvarkyti *Mokyklos* ŠAP objektai būtų tinkama dovana Lietuvos jubiliejui pažymėti.

Atskirus *Projekto* klausimus gali spręsti moksleiviai, turintys pažintinės-tiriamosios veiklos įgūdžių, aukštųjų mokyklų studentai, vykdančys bendruosius mokslinius darbus, magistrantai ar doktorantai, vykdančys tematinius-probleminius mokslinius tyrimus.

Projektas remiamas šiomis *nuostatomis*:

Pagrindas: „Žmogiškųjų resursų plėtotės 2013-2023 metų veiksmų programa“ 3 prioritetas „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“:

1) ateities *Mokyklos vizija* - po dešimties metų bus *ūkiškai besitvarkanti, ekonomiškai energiją vartojanti mokyklų bendruomenė, kartu sąveikaujanti su gamta, sveika ir saugi, identiška ES*;

2) *konceptija*: moksleivis - vietos bendruomenės narys, aktyvus *Mokyklos ŠAP* objektų priežiūros ir tvarkymo pagalbininkas,

3) *tikslas* - padėti *Mokyklos* ūkio tarnybai prižiūrėti ir tvarkyti *Mokyklos ŠAP* objektus, vystant ūkiško šeiminkavimo bei praktinės veiklos įgūdžius;

4) *uždavinys* - formuoti moksleivių (kartu vietos bendruomenės narių) šeiminko požiūrį į *Mokyklos ŠAP* objektus. *Ugdymo uždavinys* - skatinti jaunimą savarankiškai veiklai, laipsniškai keisti aplinkos visuomenės gyvenimo būdą bei mažinti žalingų poveikių įtaką žmogui;

5) *rezultatas* - geresnė, jaukesnė *Mokyklos ŠAP*, atitinkanti laikmečio iššūkius (ES identitetą). Moksleiviai įgyja pažinimo-tiriamosios veiklos įgūdžių.

P.:S. Plačiau [17].

10 priedas

Kaimo ir miesto ŠAP atskirties mažinimas

Blogėjanti kaimo mokyklų ŠAP būklė verčia visuomenei kelti ambicingą iššūkį: „Išgyventi ir būti identiška miesto *Mokykla*“. Tuo tikslu būtina formuoti kaimo visuomenės ir mokyklos bendradarbiavimą tokį, kuris užtikrintų:

a) švietimo kokybę analogišką miesto *Mokykloms*;

b) ŠAP identiškas ES lygiui;

c) žmonių mokymąsi visu laiku, t.y. sudaryti sąlygas žmogui įsigyti žinių, įgūdžių ir informacijos pagal gebėjimus ir interesus, norint tapti visaverčiu visuomenės nariu.

Kaimo ir miesto mokyklų ŠAP atskirties mažinti teikiamas projektas „Lietuvos mokyklų ŠAP ES identitete“, panaudojant ES struktūrinius fondus.

Politinės atskirties akivaizdoje kaimo mokyklų galimo elgesio du keliai:

a) *paprastas* – susitaikyti su kaimo politine atskirtimi;

b) *sunkus* – bet prasmingas, kai kaimo mokykla imasi ieškoti būdų, kaip keisti esamą padėtį kaime, kaip išlikti svarbiu kaimo bendruomenės plėtros veiksmu.

Viena kaimo mokykla išspęsti užgriuvusių problemų nepajėgi ir negali, tačiau *suformuoti savo požiūrį į jas - privalo*. Taip pat ji gali sušvelninti socialines, ekonomines, kultūrines problemas, su kuriomis susiduria kaimo vaikas ar kaimo bendruomenė.

11 priedas

Ekonomiško energijos vartojimo švietimo programa

Nuolat augančios kainos verčia imtis konkrečių priemonių visuomenei šviesti energijos taupymo dalykais. Tam gali tarnauti siūloma „Ekonomiško energijos vartojimo švietimo programa“. *Švietimo uždaviniai* – tai žmonių veiklos darbai ugdant, informuojant ir mokant visuomenę. Sprendimai šie:

a) *suvokti* energijos taupymą visuminiu (holistiniu) požiūriu, kaip tam tikrą vientisą energijos rūšių (pvz., fizinės, mechaninės, cheminės, dvasinės, gamtinės ir socialinės) visumą, netolygią jos elementų sumai;

- b) *perteikti* nuostatas ir žinias visuomenei apie taupų energijos vartojimą statiniuose ir buityje bei sveikatos ir žmonių santykių gerovę;
  - c) *lavinti* praktinės veiklos įgūdžius energijos taupymo problemoms spręsti;
  - d) *įgyvendinti* laisvai ir lengvai prieinamos informacijos apie visų rūšių energijos taupymą problemas skleidimą;
  - e) *perteikti* įvairių sričių specialistams visų rūšių energijos taupymo teorijos ir praktikos naujoves;
  - f) *kurti teisės aktus* (pvz., ŠAP įstatymas, ūkio tarnybos vadovo pareigybių aprašas)
  - .g) *kelti* visuomenės kompetenciją visų rūšių energijos taupymo srityje ir *skatinti* ją dalyvauti priimant ir įgyvendinant ekonominius, socialinius ir politinius sprendimus;
  - k) *formuoti* sveiką visuomenės gyvenimo būdą;
  - l) *ugdyti* šalies žmonių atsakomybę išsaugoti sveiką aplinką.
- Kiekviena švietimo įstaiga kuria savas sampratas taupaus visų rūšių energijos vartojimo problemoms nagrinėti.
P.S. Plačiau [17].

12 priedas

ŠAP švietimo literatūros sklaida

ES direktyvinė nuoroda – „Kuo tiksliau ir plačiau panaudoti žmogaus išteklius“ – yra tampriai siejama su įvairaus amžiaus žmonių neformalioju švietimu. Šiai švietimo formai skiriu *projektą* „ŠAP teikimo švietimo literatūros sklaida“. Tai yra knygų (sąsiuvinų) rinkinys (toliau tekste - *Rinkinys*), kuris apjungtas bendru siekiu - skubus ŠAP plėtros gerinimas.

Trumpas projekto apibūdinimas: kiekvienas žmogus turi teisę į būstą, o būdamas jo šeimininku privalo juo tinkamai rūpintis. *Mokyklos* turtu rūpinasi ūkio tarnybos vadovas (direktoriaus pavaduotojas ūkiui), nuosavu – tėvai, moksleiviai. *Mokyklos/namų* ūkio priežiūra reikalauja tam tikrų specialių žinių bei įgūdžių (pvz., statybos, ekonomikos, valdymo, teisinių ir kt.), kurių iki šiol įgyjama tik praktinėje veikloje. Šios profesijos specialistai nėra rengiami. Todėl ir ruošimasis šeimininkauti yra kiekvieno žmogaus asmeninis reikalas. Praktika rodo, kad *Mokyklų* ūkio tarnybų vadovų profesinė kompetencija yra nepakankama. Vienu iš būdų kompetencijai kelti gali būti savarankiškos literatūros studijos. Gyvenimo pokyčiai reikalauja, kad ir moksleivis, kaip būsimas būsto šeimininkas, jau mokyklos suole įgytų elementarių namų ūkio šeimininkavimo pagrindų. Siekiant palengvinti įgyti *Mokyklos/namų* ūkio šeimininkavimo pagrindų, parengtas informacinės-rekomendacinės medžiagos *Rinkinys*.

Projekto tikslai: suteikti elementarių *Mokyklos/namų* ūkio priežiūros ir tvarkymo žinių, plėtoti praktinius šeimininkavimo įgūdžius.

Rinkinys skiriamas visiems suinteresuotiems *Mokyklų* ŠAP kokybės gerinimu. Visų pirma, *Mokyklų* administracijoms, techninės eksploatacijos tarnyboms, moksleiviams, statybos dalyko mokytojams bei valstybės institucijoms, savivaldybių administracijai, *Mokyklų* ūkio valdymo specialybės studentams ir magistrantams.

Rinkinyje teikiama nuorodų *Mokyklos* ūkiui valdyti, duodama bendrųjų žinių apie ŠAP objektus, darbo/poilsio sąlygas bei ES lygio rekomendacijų *Mokyklų* pastatams projektuoti ir jiems naudoti.

Rinkinio bendroji nauda - padės siekti geresnės ŠAP kokybės.

Rinkinio knygos: „Švietimo įstaigos ŠAP naudojimo ir priežiūros nuostatos“; „*Mokyklos* ugdymo/mokymosi fizinė aplinka ir darbo/poilsio sąlygos“; „*Mokyklos* ūkis ir jo valdymas“ ; „ *Mokyklos* ūkio plėtra“; „ŠAP kokybės nustatymas“; „Pastato elementų ir medžiagų gedimų bei defektų priežasčių naikinimas“; „Statybininko profesijos link“;

„Savanoriškas Mokyklos ŠAP tvarkymas“; „Energijos taupymo pagrindai“; „Namų ūkio jaunasis šeimininkas“.

P.S. Plačiau [17].

13 priedas

ŠAP teikimo susivienijimas

Nacionalinis švietimo aplinkos bei patogumų teikimo susivienijimas (toliau tekste - *Susivienijimas*) – tai tarpusavyje ekonomiškai susijusių ir viena kita palaikančių įmonių, orientuotų į baigtinį galutinį produktą (ES identiteto ŠAP, mokyti visą amžių), visuma. Tai sutelktos vienoje vietoje įvairių institucijų pajėgos, produktyviam, nuolatiniam ir bendram darbui, efektyviai ŠAP plėtrai užtikrinti Lietuvoje.

Susivienijimo vizija: ŠAP teikimas yra viena pagrindinių priemonių, kuri lemia švietimo raidą ir plėtrą, kasdienio žmonių mokymosi kokybę. Lietuvos švietimas turi būti lygiaverčiu kitoms ES valstybėms bei konkurencingas (mokymosi sąlygos skatina važiuoti mokytis užsieniečius Lietuvoje, ne mūsiškiams į Airiją ar Angliją).

Susivienijimo misija: plėtoti ŠAP teikimą Lietuvoje, skatinti inovatyvumą ir naujų žinių perdavimą besimokantiems visą gyvenimą.

Susivienijimo tikslas: rūpintis ŠAP ES identiteto teikimu, užtikrinti efektyvią ŠAP plėtrą Lietuvoje.

Susivienijimo uždaviniai:

- . koordinuoti veiklą su ŠMM ir kitomis ministerijomis, LSA, savivaldybėmis;
- . rinkti duomenis apie ŠAP būklę, analizuoti, teikti sprendimus;
- . teikti ŠAP;
- . valdyti ŠAP objektų teikimą (statyba, renovavimas ir kt.);
- . centralizuotai finansuoti ŠAP objektus (statyba, renovacija, naudojimas ir kt.);
- . kontroliuoti veiklą, kokybę;
- . mažinti kaimo ir miesto ŠAP atskirtį;
- . kelti ūkio tarnybų vadovų kompetenciją;
- . dalyvauti parodose;
- . palaikyti ryšį su užsienio institucijomis;
- . kaupti bei keisti ŠAP informaciją;

Susivienijimo sudėtis:

- . aptarnavimo įmonės: šildymo, vandentiekio, nuotekų, elektros tiekimo, dujų, žaliavų ir kt.;
- . įrangos, priemonių gamybos įmonės (Lietuvoje, užsienyje);
- . statybos-remonto įmonės Lietuvoje;
- . projektavimo įmonės: pastatų, teritorijų (arch. S.Kuncevičiaus Pl); įrangos, priemonių, baldų ir kt. (Lietuvoje ir užsienyje);
- . sveikatos priežiūros;
- . susisiekimo įmonės: „geltoni“ autobusai, malūnsparniai, lengvieji lėktuvai, plaukiojimo priemonės, mobilios mokyklos;
- . saugos (Ekskomisarų biuras);
- . ryšių įmonės;
- . ryšių su užsieniu institucijos: OPEC);
- . mokslo institucijos: informacijos, problemų sprendimas (SAMTI, VGTU);
- . žaliavų tiekimas: kuras, maisto produktai, chemijos reagentai;
- . ūkio tarnybų specialistų rengimo institucijos;
- . ūkio tarnybų vadovų kompetencijos kėlimo institucijos;
- . teisės žinovai ir kt.

Koordinatorius – ŠMM skyrius (statybos, paslaugų, ekonomikos); Lietuvoje registruota VŠĮ, UAB, AB. Jis atsakingas Susivienijimo veiklos plėtrą, gyvavimą, naujų narių pritraukimą, įsijungimą į tarptautinius tinklus, bendradarbiauti su analogiškais institucijomis Lietuvoje (Vilniaus slėnis „Santara“) ir užsienyje.

14 priedas

Švietimo patogumų plėtros priemonės JAV

a) bendroji samprata:

. Mokyklų patogumai. School Facilities. [Encyclopedia of Education](http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403200540.html), 2002, LACKNEY, JEFFERY A.; PICUS, LAWRENCE O. <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403200540.html>

. Švietimo aplinkos programa. The Education Environment Program. Authors: David E. Anstrand, RA, REFP, Edward E. Kirkbride, NCARB, REFP. (Designshare, Minneapolis, MN, 2008). <http://www.designshare.com/index.php/articles/education-environment-program/>

. Švietimo patogumai. Educational facilities. The American Institute of Architecture. Exemplary Learning Environment Program. „Educational facilities. Images“, 2002. http://books.google.lt/books?id=DAXvDc5pRYsC&printsec=frontcover&dq=educational+facilities&source=bl&ots=KtNU8EmLZy&sig=NXVgFAFqGsUmC_uXI8TI884pe9k&hl=lt&ei=LE21TI3tHIPtOdjf4YAK&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CDkQ6AEwAw#v=onepage&q&f=false

b) teisėkūra: . JAV įstatymai: švietimas. US Code - Title 20: Education. <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/20>

. JAV įstatymai: švietimo patogumai. 22 U.S.C. § 2701 : US Code - Section 2701: Educational facilities. <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/22/38/2701>

. JAV švietimo patogumų įstatymų sąvadas. US codes of educational facilities. http://cfr.vlex.com/search/index?query%5Bpais_id%5D=US&query%5Btextolibre%5D=Codes+of+educational+facilities

. JAV įstatymus leidžiantis informacijos institutas. Legal information institute. [TITLE 22 > CHAPTER 38 > § 2701 § 2701. Educational facilities http://www.law.cornell.edu/uscode/22/usc_sec_22_00002701----000-.html](http://www.law.cornell.edu/uscode/22/usc_sec_22_00002701----000-.html)

15 priedas

Moksleivių nuomonės apie ateities mokyklą

Konkurso medžiaga pradėjo kauptis nuo 1997 metais. Bendraudamas su moksleiviais, aiškinausi, kokios mokyklos jie norėtų. Kelios moksleivių mintys.

Ateities mokykla su...ausimis. 1997 m. žurnale „Genys“ paskelbtas konkursas „Mano svajonių namai“. Palangos pradžios mokyklos 4a klasės moksleiviai rašė: „gyvename pačiame gražiausiame Lietuvos mieste – Palangoje, lankome pačią gražiausią pradinę mokyklą. Tačiau ji yra ne pačioje gražiausioje Palangos gatvėje. Einant Virbališkės gatvele į mokyklą, nėra kur „akių paganyti“, nėra kuo širdelę pradžiuginti...Kai mūsų vaikai eis į šią svajonių mokyklą, jie matys visai kitokį vaizdą, kurį čia ir nupiešėme...Ypatingas pastatas mūsų svajonių mokykla - - namas su ausimis. Ausys įmūrytos į sieną, žiemą jos šildo, o vasarą – vėdina. Čia mūsų mokytojai ir direktorius posėdžiauja. Ir kai įsitarščiuoja, namo ausys padeda atvėsti“.

Karolis: kai šalta, kamšome langus... Energijos taupymo dalykais pirmą kartą susitikau ir vėliau artimai bendravau su Vilniaus Sausio 13 vidurinės mokyklos IV-V kl. moksleiviais. Buvo šaltos 1996 metų sausio dienos. Čia kalbėjomės apie pastatus, jų elementus, kaip apsaugoti nuo šalčio bei taupyti energiją namie ir pan. Pirmojo susitikimo metu vaikai klasėje buvo susigūžę, laukė, ką aš jiems papasakosiu. Prisistačiau kas esu ir paklausiau: „Kai šalta – ką Jūs darote?“ Pirmame suole berniukas tuoj pat pakėlė ranką ir tvirtai pasakė: „Namie kamšome langus“. Tai buvo Karolis, kuris žinojo ką daryti, nes jis bendravo su tėveliu.

Moksleiviai nenori mokytojų, kurie jų nesupranta. Mokykla – antrieji moksleivių ir mokytojų namai. Tačiau ar jie jaukūs, gražūs ir šilti? Kokia bus ateities mokykla? Ar taupysime joje energiją? Ar galima mokyklą atnaujinti savo jėgomis? Vilniaus miesto savivaldybės švietimo skyrius (buv. inžinierė L.Kvaraciejienė) pakvietė moksleivius pasidalinti savo norais ir mintimis nurodytais klausimais. Vilniaus „Žemynos“ gimnazijos aktų salėje pramoginiame šou renginyje dalyvavo šešiolika vyresniųjų klasių moksleivių komandų (2000.04.9.). Kiekviena iš jų dvi valandas rengė savo vaizdinę medžiagą. Po to 10 minučių laisvoje formoje savo draugams pristatė Mokyklos istoriją, esamą būklę bei būdus ir priemones problemų sprendimui.

Laimėtojų nebuvo. Visi buvo patenkinti, linksmi ir nusiteikę rimtam bei atsakingam darbui. Mintys buvo pakankamai aštrios ir originaliai pateiktos – nuo šokių iki dainų, nuo eilių iki miniatiūrų. Išgirdome ir pamatėme šmaikščių postringavimų, piešinių. Linksmasis renginys aštriai palietė skaudamas problemas apie rūkyklas, tualetinį popierių, nešvarius indus ir nemėgstamus ... mokytojus-pensininkus, kurie jų nesupranta. Džiugino tai, kad moksleiviai aktyviai pritarė iniciatyvai.

Mokykla negali pasikviesti ...klebono. Konkurso „Kaimas ir vietos bendruomenė“ sudėtyje aplankiau Radviliškio raj. kaimo mokyklą. Ji pradėta statyti kolūkio-miljonieriaus sudėtyje, tačiau nespėta įrengti vietinės kanalizacijos (2003.04.15.). „Mes negalime pasikviesti svečių, klebono, nes tualetas...lauke“ – pasiguodė šios mokyklos ūkio tarnybos vadovas. Aptarėme technines galimybes esamai padėčiai pagerinti.